

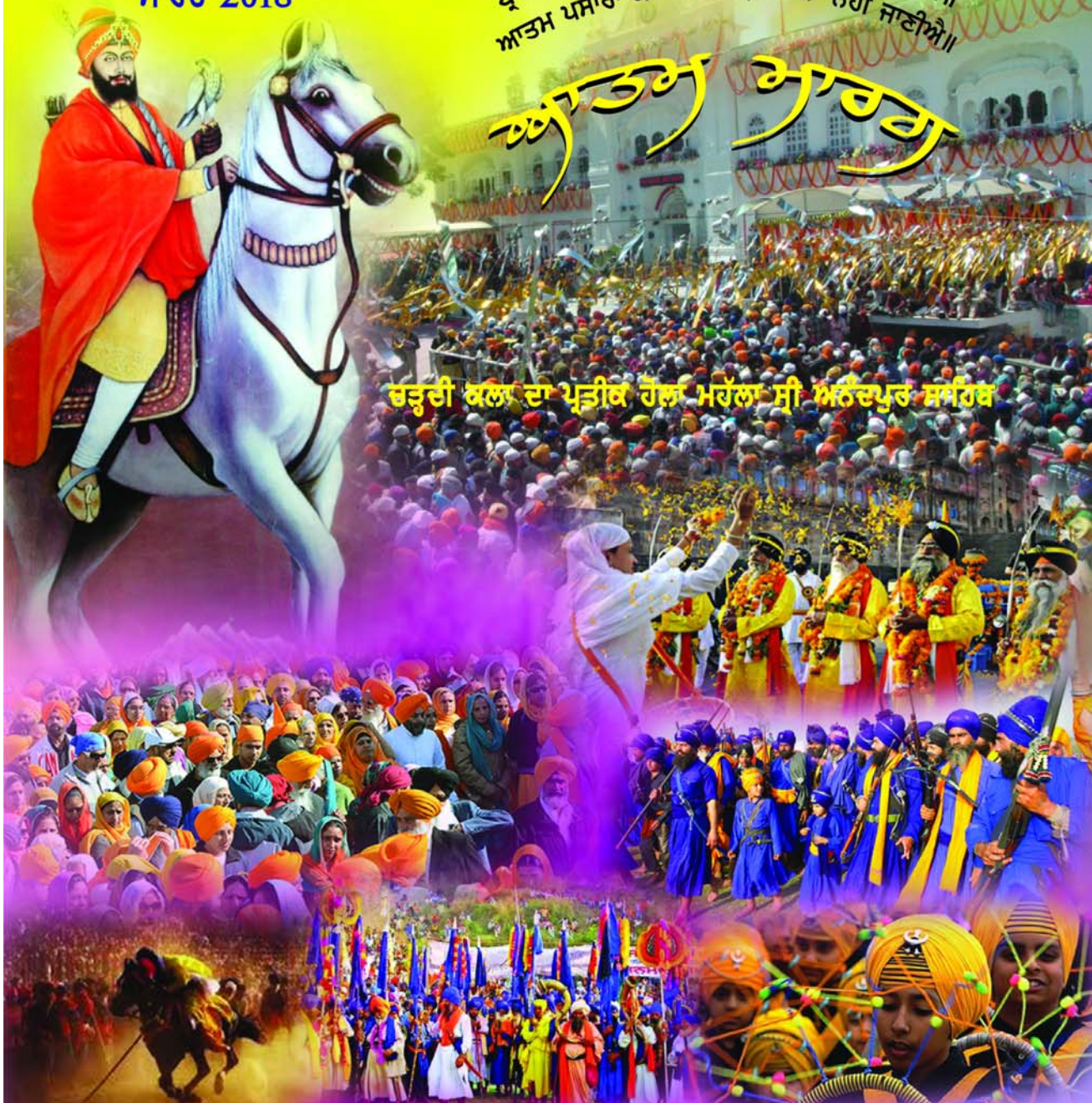

ਮਾਰਚ 2018

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਚੜ੍ਹਦੀ ਖਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸੁੀ ਅਠੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਤੇਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ - ਮਾਰਚ, 2018
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379,
Email :atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S
Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।
ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼,
905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ
ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ,
ਛਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ -
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -
www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org

Email :sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ)
9417214391, 84378-12900, 9417214379,
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (CBSE)
0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (P.B.)
95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385
98555-28517
ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ - 94172-14385

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	5
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	7
3.	ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਿਸੁ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	10
4.	ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	22
5.	ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	25
6.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	41
7.	ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	45
8.	ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	50
9.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ	52
10.	ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ - ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਸ. ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ	54
11.	ਨੌਂ ਰਤਨ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ	56
12.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	61
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	63

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਕਾਇਆ ਰੰਛਣਿ ਜੇ ਥੀਐ ਪਿਆਰੇ ਪਾਈਐ ਨਾਉ ਮਜੀਠ ॥
ਰੰਛਣ ਵਾਲਾ ਜੇ ਰੰਛੈ ਸਾਹਿਬੁ ਐਸਾ ਰੰਗੁ ਨ ਡੀਠ ॥ ੨ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਚੋਲੇ ਰਤੜੇ ਪਿਆਰੇ ਕੰਤੁ ਤਿਨਾ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਧੁੜਿ ਤਿਨਾ ਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ ਜੀ
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਅੰਗ- ੨੨੨

ਮੌਸਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਚ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਖੁਸ਼ ਗਵਾਰ ਮਹੀਨਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੱਕਰ, ਠੰਢ, ਪਾਲੇ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਬਨਸਪਤੀ ਰੁਮਕਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਠੰਢ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਪੁਰਾਣੇ ਪੱਤੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਵੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਫੁਟਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰੀਆਵਲ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਲੈ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ, ਨਵੀਂ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਸਮੀ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਤੇ ਪੈਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵੀ ਠੰਢ ਪਾਲੇ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ, ਦਰਖਤਾਂ ਵਿਚ ਹਰਿਆਵਲ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਗਸਦਾ ਹੈ। ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮਨ ਖਿੜਾਅ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁਜਣਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਜੇ ਦੂਰ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਗਸਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਥੋੜ ਚਿਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਸਮ ਨੇ ਇਕ/ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਬਦਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਚੌਗਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ, ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਖੇੜਾ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਮਾਂਬੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਸਾਫ ਪਵਿੱਤਰ, ਦਇਆਵਾਨ ਮਨਾਂ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਕਠੋਰ ਮਨ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਦਇਆ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਵਿਹੂਣਾ ਮਨ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਖੇੜੇ ਜਾਂ ਵਿਗਾਸ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਬੂਲਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਨਸਪਤੀ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੋਮਲ ਮਨ, ਦਰਦ/ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਅਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਇਸੇ ਹੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਬੇਚੈਨੀ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ, ਕਲਾ-ਕਲੇਸ਼, ਝਗੜੇ, ਨਿਰਾਸਤਾ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਘਾਣ, ਅਧਰਮ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ, ਦਿਖਾਵਾ, ਪਾਖੰਡ, ਮਨ ਹੋਰ ਮੁਖ ਹੋਰ ਦੀ

ਬਿਰਤੀ, ਇਕ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਗਿਰਾਵਟਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵਰਗੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਬੜੇਤਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜਾਂ ਹਲ ਕਿਤੇ ਹੈ? ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਕਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਅੱਜ ਦੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ, ਜਵਾਬ/ਹੱਲ 'ਹਾਂ' ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੋਚਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਸ਼ਕਤ/ ਉੱਦਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ॥

ਅੰਗ- ੬੭

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਮਨ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਮਨ ਹਰ ਵਕਤ, ਹਰ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ, ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਦੀ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ 10 ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੀਨੇ ਤੇ ਹੰਢਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਇਕ ਲਾਜਵਾਬ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ/ਸਿੰਘਣੀਆਂ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਦੀ ਤੇ ਬਿੰਦੀ ਵੰਸ ਵਲੋਂ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡਿਆਂ, ਔਖੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਕਰਾਨੇ, ਭਾਣੇ, ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਬਕ, ਨਵਾਂ ਪਾਠ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ ਰਾਤੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀਨੀ ਚੋਲੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੭

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥

ਅੰਗ- 2

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਇਸੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਗੌਰਵਮਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿਣਾ, ਗੌਰਵਮਈ ਹੈ। ਹੁਕਮ, ਭਾਣੇ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਦੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ, ਦੁਖ/ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਸਮਝਣਾ, ਸਮੂਹ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ, ਸੰਯੋਗ ਤੇ ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਦੀਵੀ ਖੇੜਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਜੀਵਨ ਰੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂਲ, ਆਪਣੇ ਧੇਅ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ, **'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥'** ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲੱਖਤਾ ਹੋਣੀ ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋੜ ਹੈ ਅਰਦਾਸ ਦੀ। ਲੋਚਾ ਦੀ।

ਆਉ! ਸਾਰੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ -

ਜਿਨ ਕੇ ਚੋਲੇ ਰਤੜੇ ਪਿਆਰੇ ਕੰਤੁ ਤਿਨਾ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥

ਧੁੜਿ ਤਿਨਾ ਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ ਜੀ

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - 222

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਹਾਰ, **'ਆਪਿ ਜਪਹੁ ਅਵਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥ (ਅੰਗ-289)** ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਣੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕੀਤਾ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਨਾਂ, ਆਡੀਉ ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਿਆ। ਸਦੀਵੀ ਖੇੜੇ/ਵਿਗਾਸ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਵਾਈ। ਉਸੇ ਪਰਪਾਟੀ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮੈਂਬਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ-ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-

ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਆਮਦ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਫਰੀ ਹਸਪਤਾਲ, ਫਰੀ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ, ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ, ਫਰੀ ਹੋਸਟਲ ਸੁਵਿਧਾ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਭਾਵ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਫਰ ਦੇ 21 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 2018 ਤੋਂ 24 ਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਆਤਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣਾ ਇਹੀ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ, ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਬਲ ਬੁਧਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਜੀ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਆਤਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਹੈ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਨਵਾਂ ਗੁਲਦਸਤਾ ਆਪ ਜੀ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 2019 ਵਿਚ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮੂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮਨਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 'ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਣੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ 24ਵੇਂ ਰੀਲੀਜ਼ ਮਹੀਨੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 2018 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨ ਜਿਥੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਬੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਹਿਤ 'ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ' ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੋਣਗੇ। ਅਦਾਰਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਤਤਪਰ ਤੇ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ ਜੀ।

ਚੇਤਿ ਦਾ ਮਹੀਨਾ

(ਚੇਤ ਦੀ ਸੰਗਰਾਹ-ਮਾਰਚ 14, 2018, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ)

(ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਰਚਿਤ ਰਾਗ ਮਾਝ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ ॥
ਧੇਨੁ ਦੁਖੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੇ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥
ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ ॥
ਹਰਿ ਨਾਹ ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ ॥
ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਹਰਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪ੍ਰਗਟਈ ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ॥
ਸੂਬ ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣੁ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ ॥
ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕੰਤ ਵਿਹੁਣੀਆ ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭਿ ਜਾਮ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨਤੀਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ॥ ॥
ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਜਿਸ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੩

ਪਦ ਅਰਥ - ਕਿਰਤਿ-ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਕੇ-ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਮ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਚਾਰਿ-ਕੁੰਟ-ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਦਹਦਿਸ-ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਸਾਮ-ਸ਼ਰਨ, ਧੇਨੁ-ਗਾਂ, ਬਾਹਰੀ-ਬਿਨਾਂ ਸਾਖ-ਖੇਤੀ ਦਾਮ-ਮੂਲ, ਨਾਹ-ਖਸਮ, ਕਤ-ਕਿਵੇਂ, ਬਿਸਰਾਮ-ਆਰਾਮ, ਜਿਉ ਘਰਿ-ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਭਠਿ-ਤਪਦੀ ਭੱਠੀ, ਦੁਖ, ਗ੍ਰਾਮ-ਪਿੰਡ, ਸੂਬ-ਸਾਰੇ, ਤੰਬੋਲ-ਪਾਨ ਦੇ ਬੀੜੇ, ਸਣ-ਸਮੇਤ, ਦੇਹੀ-ਸਰੀਰ, ਖਾਮ-ਕੱਚਾ, ਨਾਸ਼ਵੰਤ, ਜਾਮ-ਜਮ, ਜਿੰਦ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਧਾਮ-ਟਿਕਾਣਾ।

ਵਿਆਖਿਆ - ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਸਰਲ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਸਹੀ ਉਤਰ ਦਿੰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਸਾਡੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਦੋਸ਼ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ?

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥

ਅੰਗ- ੪੩੩

ਹੁਣ ਮਿਲਾਪ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ

ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਆਸਰੇ, ਕਰਮਾਂ ਆਸਰੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮਾ ਤਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਕੇਵਲ 'ਨਦਰ' ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ -
ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ ਨਦਰੀ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨

ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ। ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਚਾਰਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਸੁਖਾਂ ਖਾਤਰ ਭਟਕਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਥੱਕ ਹੁਟ ਕੇ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ। (ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ। ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ॥ ਅੰਗ-133)

ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਗਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ, ਧਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸੁਖ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਸੁਖ ਮਿਲੇ ਭੀ ਕਿਵੇਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ, ਉਹ ਹਿਰਦਾ ਘਰ, ਪਿੰਡ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਪਦੀ ਭੱਠੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਛੋੜੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਪਾਨ ਬੀੜੇ ਤੇ ਹੋਰ ਰਸ ਵਿਅਰਥ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣ ਮਿੜ ਵੀ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਸਗੋਂ ਜਿੰਦ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹੋ ਢੁਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੇਨਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ। ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਪਰਨੇ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹਨ। ਇਕ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ, ਤੇਰਾ ਘਰ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖ।

ਚੇਤਿ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਪਦ ਅਰਥ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ

ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥
 ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ ॥
 ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਆਏ ਤਿਸਹਿ ਗਣਾ ॥
 ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਜੀਵਣਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਜਣਾ ॥
 ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ ॥
 ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਤੜਾ ਦੁਖੁ ਗਣਾ ॥
 ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿੰਨਾ ਭਾਗੁ ਮਣਾ ॥
 ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਨਾਨਕੁ ਪਿਆਸ ਮਣਾ ॥
 ਚੇਤਿ ਮਿਲਾਏ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਇ ਲਗਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩

ਪਦ ਅਰਥ = ਚੇਤਿ-ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ, ਘਣਾ-ਬਹੁਤ, ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ, ਰਸਨਾ-ਜੀਭ, ਭਣਾ-ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਤਿਸਹਿ-ਉਸਨੂੰ, ਆਏ ਗਣਾ-ਆਉਣਾ, ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਵਿਅਰਥ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਮਹੀਅਲਿ-ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚਾਲੇ, ਮਣਾ-ਮਣਾ ਮੂੰਹੀ, ਬਹੁਤ ਕਉ-ਨੂੰ, ਮਣਾ-ਮਨ ਵਿਚ, ਪਾਇ ਲਗਾ - ਪੈਰੀਂ ਪਵਾਂ।

ਚੇਤਿ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਪਦ ਅਰਥ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ

ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥
 ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ ॥
 ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਖਿੜੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਅਨੁਭਵੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੀ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਖਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਭੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥
 ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੫੯

(ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਆਏ ਤਿਸਹਿ ਗਣਾ। ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਜੀਵਣਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਜਣਾ। ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ॥ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਤੜਾ ਦੁਖੁ ਗਣਾ॥ ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿੰਨਾ ਭਾਗੁ ਮਣਾ॥

ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੀਉਣਾ ਹੈ।

ਉਹ ਹੀ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਸਦੀਵ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜੀਵਨਾ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਨਾ॥

ਅੰਗ - ੧੦੧੯

ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ, ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਵਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆ ਘਿਰਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗੁ॥) ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬੜਾ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਡਭਾਗੀ ਹਨ।

ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗੁ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਘਟ ਘਟ ਮੈ ਹਰਿ ਜੂ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜੁ ਮਨਾ ਭਉ ਨਿਧਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

ਅਰਥਾਤ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਰਹੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਭਿਆਨਕ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਪਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਅੜੇ ਸੇ ਆਇਓ ਮਾਥੈ ॥

ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਲੁਕਾਇਦੜੇ ਸੇ ਵੇਖੀ ਸਾਥੈ ॥

ਸੰਗਿ ਦੇਖੈ ਕਰਣਹਾਰਾ ਕਾਇ ਪਾਪੁ ਕਮਾਈਐ ॥

ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕੀਜੈ ਨਾਮੁ ਲੀਜੈ ਨਰਕਿ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਈਐ ॥

ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ਚਲੈ ਤੇਰੈ ਸਾਥੈ ॥

ਭਜੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਮਿਟਹਿ ਦੇਖ ਕਮਾਤੇ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੧

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਨਾਨਕੁ ਪਿਆਸ ਮਣਾ॥ ਚੇਤਿ ਮਿਲਾਏ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਇ ਲਗਾ॥)

ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਅੰਤਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸਨ ਦੀਦਾਰਾਂ ਲਈ ਤਾਂਘ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਰਸਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਮਿਲਾਪ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ, ਦਰਸਨ-ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗਾਂਗਾ ਅਰਥਾਤ

ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਇਜ਼ਤ ਮਾਣ ਕਰਾਂਗਾ।

ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧

ਤੂ ਸੁਣਿ ਕਿਰਤ ਕਰੰਮਾ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ॥

ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਸੁਖ ਸਹੰਮਾ ਦੇਹਿ ਸੁ ਤੂ ਭਲਾ ॥

ਹਰਿ ਰਚਨਾ ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਗਤਿ ਮੇਰੀ

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਾ ॥

ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਝੁ ਦੁਹੇਲੀ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਾਂ ॥

ਰਚਨਾ ਰਾਚਿ ਰਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ

ਪ੍ਰਭ ਮਨਿ ਕਰਮ ਸੁਕਰਮਾ ॥

ਨਾਨਕ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਲੇ ਸਾ ਧਨ

ਤੂ ਸੁਣਿ ਆਤਮ ਰਾਮਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੭

ਪਦ ਅਰਥ - ਤੂ ਸੁਣਿ - ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ, ਕਿਰਤ ਕਰੰਮਾ-ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ, ਪੁਰਬਿ-ਪੁਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ, ਸਿਰਿ ਸਿਰ-ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ, ਸਹੰਮ-ਸਹਿਮ, ਗਤਿ-ਸਮਰਥਾ, ਦੁਹੇਲੀ-ਦੁਖੀ, ਬੇਲੀ-ਦੇਸਤ, ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਕੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮ-ਨਾਮ, ਰਚਨਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀ-ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਨਿਰਲੇਪ, ਸੁਕਰਮਾ-ਚੰਗੇ ਕਰਮ, ਪੰਥੁ-ਰਾਹ, ਨਿਹਾਲੇ-ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਧਨ-ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਆਤਮ ਰਾਮਾ- ਹੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ।

ਵਿਆਖਿਆ - 'ਤੂ ਸੁਣਿ ਕਿਰਤ ਕਰੰਮਾ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ॥ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਸੁਖ ਸਹੰਮਾ ਦੇਹਿ ਸੁ ਤੂ ਭਲਾ ॥' ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ! ਤੂ ਸਭਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਹਰਿ ਰਚਨਾ ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਾ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਝੁ ਦੁਹੇਲੀ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਾਂ ॥' ਸੰਸਾਰ ਤੇਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਪਲ ਜੀਉਣਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ। ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

'ਰਚਨਾ ਰਾਚਿ ਰਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭ ਮਨਿ ਕਰਮ ਸੁਕਰਮਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਲੇ ਸਾ ਧਨ ਤੂ ਸੁਣਿ ਆਤਮ ਰਾਮਾ ॥' ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੀਵ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਹਨ, ਖੁਭੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੀ ਉਤਮ ਕਰਮ ਹੈ। ਹੇ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼੍ਵਰ! ਜੀਵਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਦੇਖ ਰਹੀ

ਹੈ। ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਬਖਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ।

ਬਾਬੀਹਾ ਪ੍ਰਿਉ ਬੋਲੇ ਕੋਕਿਲ ਬਾਣੀਆ ॥

ਸਾਧਨ ਸਭਿ ਰਸ ਚੋਲੈ ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੀਆ ॥

ਹਰਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੀ ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੀ ਸਾ ਸੋਹਗਣਿ ਨਾਰੇ ॥

ਨਵ ਘਰ ਥਾਪਿ ਮਹਲ ਘਰੁ ਉਚਉ

ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਮੁਰਾਰੇ ॥

ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਰੰਗਿ ਰਾਵੈ ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਚਵੈ ਬਬੀਹਾ ਕੋਕਿਲ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੭

ਜਿਵੇਂ ਪਪੀਹਾ ਪ੍ਰਿਉ-ਪ੍ਰਿਉ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਕੋਇਲ ਕੂਕੂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਚੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਰੀਰਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਨ ਰਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਪੀਹਾ ਪ੍ਰਿਉ-ਪ੍ਰਿਉ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਇਲ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੀ ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਤੂ ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਰਸ ਭਿੰਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਪਣੇ ॥

ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਤ ਰਵੰਨੇ ਘੜੀ ਨ ਬੀਸਰੈ ॥

ਕਿਉ ਘੜੀ ਬਿਸਾਰੀ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਹਉ ਜੀਵਾ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥

ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਹਉ ਕਿਸੁ ਕੇਰਾ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਏ ॥

ਓਟ ਗਹੀ ਹਰਿ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸੇ ਭਏ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੀਰਾ ॥

ਨਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੀਰਘ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੭

ਭਾਵ ਅਰਥ - ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਸ-ਭਿੰਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ ਰਮੇ ਹੋਏ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਸੁਣ! ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਘੜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਸਾਰ ਨਹੀਂ.....ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।....ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਜੀਵ ਨਾਲ ਸਦਾ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਹੈ।

ਬਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ॥

ਸਾਜਨ ਮਿਲੇ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਣੀ ॥

ਹਰਿ ਮੰਦਰਿ ਆਵੈ ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਧਨ ਉਭੀ ਗੁਣ ਸਾਰੀ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਕੰਤੁ ਰਵੈ ਸੋਹਗਣਿ ਹਉ ਕਿਉ ਕੰਤਿ

ਵਿਸਾਰੀ ॥ ਉਨਵਿ ਘਨ ਛਾਏ ਬਰਸੁ ਸੁਭਾਏ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ

ਸੁਖਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ

ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੭

ਭਾਵ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖਿੱਚ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 44 'ਤੇ)

ਲਾਲ ਰੰਗ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ॥

(“ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵਾ” ਦੇ ਉਪਲਕਸ਼ ਵਿਚ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ, ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ- ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਜੀ,
ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ - ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ ਉਘੈ ਸਰਗੁਨ
ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕੇ ਸਗਲ ਬਸੇਰਾ ॥
ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨੁ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ
ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹ ਕਹ ਚੇਰਾ ॥ ੧ ॥
ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ
ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਨੇਰਾ ॥
ਸਾਧ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਓ ਨਾਨਕ
ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਬੁੰਦ ਨਹੀ ਅਨ ਹੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੧੧੭ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੭

ਧਾਰਨਾ - ਖੇਲੇ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ
ਨਿਰਗੁਣ ਹੋ ਕੇ, ਸਰਗੁਣ ਹੋ ਕੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ। ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੋ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੋ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਬਹਿਰਾਮ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਆਈ ਹੈ, ਧਮੇਟ ਤੋਂ ਆਏ ਨੇ, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਏ ਨੇ, ਹੋਰ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੀ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸਰਵਣ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅੱਜ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਗ ਉਤੇ ਪੁਆਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ, ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ

ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦੇ ਪੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਉਹਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਪਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਨਾ ਸੁਘੜ ਬੰਦੇ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੈ। ਸੋ ਰੰਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਰੰਗ ਜੋ ਹੈ ਹੁਣ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬੱਚੇ ਦੇਖੇ ਨੇ ਕਿ ਦੌੜੇ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਮੋਟਰ-ਸਾਇਕਲਾਂ 'ਤੇ, ਸੈਲੀਸਰ ਲਾਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਐਨੀ ਖੱਪ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਐਸਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਕੁਝ ਚੰਗੇਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਜ਼ਬੇ ਮਾਰੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜੋ ਕੇਵਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਰਫ ਜੰਮੀ ਹੋਵੇ, ਧੁੱਪ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬਰਫ ਪਿਘਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਦਾਨਾਂ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਫੇਰ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਨਰੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਿਹਤ ਦੀ, ਸਮਾਜ ਦੀ। ਜੇ ਰੌਂਦੂ ਹੋਵੇ ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੈ ਤੇ ਖਿੜਿਆ-ਖਿੜਿਆ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਰਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਰੰ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਿਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਛਿਨ-ਭੰਗਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਹਟੇ ਹੀ ਨਾ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਵਾਣ ਵਲ ਨਾ ਜਾਵੇ ਵਧਦੀ ਤਾਂ ਜਾਵੇ, ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਆਵੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਲਾਲ ਰੰਗ ਜੋ ਬਾਹਰਲਾ ਹੈ ਇਹ ਲਹਿ ਜਾਏਗਾ ਜਦੋਂ ਮੂੰਹ ਧੋਵੋਗੇ, ਨਾਵੂੰਗੇ, ਕੱਚਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਰੰਗ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਲਾਲ। ਇਹ ਰੰਗ ਜੋ ਹੈ ਕੱਪੜਾ ਰੰਗ ਲਓ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਖਾਸੀਅਤ ਹੈ

ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ॥

ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਨਹ ਲਾਗੈ ਦਾਗਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੦੮

ਐਸਾ ਰੰਗ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਮੈਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਦਾਗ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਰੰਗ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ? ਜੇ ਮਲੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਚਾਹੇ ਦੁਖ ਆ ਜਾਵੇ, ਚਾਹੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਣ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਬਿਪਤਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਉਦਾਸੀਆਂ ਆ ਜਾਣ, ਰੰਗ ਕਦੇ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਚਾਹੇ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਰਖ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ -

ਕਾਇਆ ਕਾਪਰੁ ਚੀਰ ਬਹੁ ਫਾਰੇ

ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਨ ਲਹੈ ਸਭਾਗਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੦੯

ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਰੰਗ ਹੈ ਜੇ ਕਿਤੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰੰਗਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰੰਗ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਮੁੜ ਇਹ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲਹਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਜੇ ਹੋਰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰੰਗ ਬੜੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਰੰਗੇ ਹੋਏ, ਬੜੇ ਭੈੜੇ ਰੰਗ ਨੇ, ਬੁਰੇ ਰੰਗ ਨੇ। ਇਕ ਰੰਗ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਹੈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਸਮਝੋ ਜੋ ਕੁਛ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਗਰੁੱਪ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਨਫਰਤ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਈਰਖਾ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਲੋਭ ਦਾ, ਮੋਹ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਕਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਗੁਮਾਨ ਦਾ, ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਰੰਗ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਸ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜੇ ਰੰਗ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਆਹ ਚੋਲਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਇਹ ਐਨੇ ਗਲਤ ਰੰਗ ਨੇ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਕਿੰਨੀਓਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਰੰਗ ਉਹਨੂੰ ਮੈਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ ਪਿਆਰੇ

ਲੀਤੜਾ ਲਬਿ ਰੰਗਾਏ ॥

ਮੇਰੈ ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲੜਾ ਪਿਆਰੇ ਕਿਉ ਧਨ ਸੇਜੈ ਜਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੮੧੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਭਾਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਜੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਮਾਲਕ-ਏ-ਕੁਲ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਉਹ ਰੰਗ ਬਦਬੂਦਾਰ ਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ

ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕੈਟਾਗਿਰੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਰੰਗ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਫਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸੈਲ ਨੇ ਉਹ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਐਸਾ ਭੈੜਾ ਰੰਗ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਚਿੱਤ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰਾ ਰੰਗ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਉਸ ਰੰਗ ਨੂੰ ਜੇ ਕੈਟਾਗਿਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ - ਇਕ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਵਕਤ ਖੇੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਬੜੀ ਭਾਰੀ, ਮੁਰਝਾਹਟ ਆ ਗਈ, ਸੋਮੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਈ। ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਜੜੁ ਤੜੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ। ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਉਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੋਮੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਟੁੱਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜੇ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ - 'ਕਾਇਆ ਕਾਪਰੁ ਚੀਰ ਬਹੁ ਫਾਰੇ, ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਨ ਲਹੈ ਸਭਾਗਾ ॥'

ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਫਰਜ਼ੀ ਦੋਸ਼ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਚਾਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸੋ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੇ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦੇਈਏ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹਨੂੰ ਲੱਕੜੀਆਂ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਸ਼ਤੀਰਾਂ 'ਚ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਆਰਾ ਰੱਖ ਕੇ, ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਓਂ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਇਹਨੂੰ, ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਚੀਰ ਦਿਓ। ਸਜ਼ਾ ਮਿਲ ਗਈ। ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲਹਿਆ। ਲਾਲੀ ਚੜ੍ਹੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੱਟਿਆਂ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਜਲਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ! ਇਕ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਤੇ ਦੀਨ-ਏ-ਇਸਲਾਮ,

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਨੇ। ਜੇ ਤੂੰ ਦੀਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਂ, ਤੈਨੂੰ ਜੀਉਣ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਹੈ ਹੀ। ਦੋਹਾਂ 'ਚੋਂ ਚੁਣ ਲੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਲਾਦ! ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕੀ ਚੁਣਨਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੌਤ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਚੱਕਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਤੋਂ ਉਤੇ, ਉਥੋਂ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ ਹਾਂ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਿਉਂਦੇ। ਮੌਤ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥
ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯

ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ।

ਜਲਾਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਇੱਛਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਫੱਟਿਆਂ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਉਹ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂ।

ਕਾਜ਼ੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਫਤਵਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇੱਛਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਇੱਛਿਆ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਓਧਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ! ਚਿਹਰਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਪਿਲੱਤਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਾਈ? ਤੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਲਾਲ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਐਨਾ ਲਾਲ ਤਾਂ ਜੇ ਰੰਗ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹੈ?

ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਓ ਕਿ ਆਹ ਸਰੀਰ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਖਾ ਕੇ, ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਸਾਡੀ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਓ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਰੰਗ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇ। ਚਾਹੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਮੀਰ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕੁਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜੀਵਨ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹਨੂੰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੁਰਦਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਏ ਨਾਨਕਾ,
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਭਗਵੰਤ ॥

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੩

ਪੰਜ ਸਿਫਤਾਂ ਅਤੀ ਉੱਤਮ ਦੀਆਂ, ਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਕੋ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣ। ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਐਸਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਇਹ ਪੰਜ ਸਿਫਤਾਂ ਹੋਣ। ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਕੁਲ, ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਰੇ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਵੇ। ਹਰ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ, ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਉਤੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਧਨ ਉਸ ਕੋਲ ਐਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੰਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਚੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਪੀਏ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਹੈ। 'ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥' ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ, ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਗਿਣੇ, ਉਹਦੀ ਤਾਂ ਰਸਾਇਣਕ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ, ਦਾਲਾਂ ਖਾ ਲਈਆਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖਾ ਲਈਆਂ, ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਨਹਾ ਲਿਆ, ਫਿਰਿਆ-ਤੁਰਿਆ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਅਜੇ। ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - 'ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ॥'

ਜਿਸਨੂੰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਤੇਰੀ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਜੋ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਹੈ -

ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣਸੁ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਿਗੰਤ ਜਨਮ ਭ੍ਰਸਟਣਹ ॥
ਕੁਕਰਹ ਸੁਕਰਹ ਗਰਧਭਹ ਕਾਕਹ ਸਰਪਨਹ ਤੁਲਿ ਖਲਹ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੫੬

ਜਿਸਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਾ ਮੰਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਬੰਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ 25% ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 50% ਤੱਕ ਵੱਖਰੀ-ਵੱਖਰੀ ਸੁਰਤ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤ 50% ਤੋਂ ਉਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤ 75% ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ 100% ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ, ਪੂਰੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲਾ, ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਵਾਲਾ। ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਦੋਂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ, ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ। ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਤ 'ਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੂਰੀ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਵੀ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ। ਕੁੱਤੇ, ਬਿੱਲੇ, ਸੂਰ, ਸੱਪ, ਗਧੇ, ਕਾਵਾਂ ਵਰਗੀ ਸੁਰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੧

ਆ ਤਾਂ ਗਏ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਹੈ ਪਸ਼ੂ ਪੱਧਰ ਦੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਸੁਰਤ ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਪਵੇ, ਰੰਗ ਲਗ ਜਾਵੇ ਪਿਆਰ ਦਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਓ, ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਹੋਏਗੀ, ਰਸ ਹੋਏਗਾ। ਉਹਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ ਹੋਏਗਾ। ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਮੁਰਝਾ ਜਾਏਗਾ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਿਟਾਮਿਨ ਖਾਈ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਵਕਤੀ ਅਸਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਥੱਲੇ ਗਿਰ ਜਾਏਗਾ। ਸਿਰਫ ਜਿਹੜੇ ਜਾਗੀ ਹੋਈ ਸੁਰਤ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਰੰਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਸ ਹਰ ਵਕਤ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ,
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ-ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ।

ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਇ ਪਰਭਾਤਿ।
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ। ਜਨਮਸਾਖੀ

ਖੁਮਾਰੀ ਦਾ ਜੋ ਰੰਗ ਹੈ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੰਗ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਉਤਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਫਾੜ ਕਰ ਦਿਤੇ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ, ਨਹੀਂ ਰੰਗ ਉਤਰਿਆ, ਦੇਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਬਾਲੇ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਨਹੀਂ ਰੰਗ ਉਤਰਿਆ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟ ਦਿਤਾ, ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਉਤਰਿਆ, ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਲਾਹ ਦਿਤੀ, ਨਹੀਂ ਰੰਗ ਉਤਰਿਆ। ਇਹ ਜੋ ਰੰਗ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਨਾਲ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਖੁਮਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰੱਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ ਖੁਜਲੀ ਹੋਏਗੀ। ਨਾਹੁਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਫਟਾਫਟ ਕੱਪੜੇ ਧੋਵਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਪਵਿੱਤਰ ਰੰਗ ਜੋ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ -

ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੦

ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਹੋਲੀ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਤਿਉਹਾਰ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਲੇ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਆਪ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਪ ਸਾਰੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓ'। ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੰਗ ਲੱਗੇ ਕਿਵੇਂ? ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਰੰਗ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੋਝੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਇਹ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਸਾਡੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਦੁੱਖ ਇਕ ਦਮ ਟੁੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਟ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ, ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ? ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਭਾਵ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਜੀਵਨ ਮਹਾਨ ਉੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਰਸ ਭਰਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਤ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਗਏ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰ।

ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ, ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਸਤੀਆਂ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਸਵਰਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪਰਸਰਾਮ ਵਰਗੇ ਰਿਸ਼ੀ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ, ਰਾਵਣ ਦਾ, ਜਨਮੇਜੇ ਦਾ, ਭਰਥਰੀ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ, ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਈ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਿਉਂ ਕੇ? ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੁੱਖ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਮਹਾਰਾਜ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੋਝੀ ਉਹ ਆਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣਗੇ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਬੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿ ਬੁੱਧ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ

ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੩੩੯

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ ॥

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁੱਧੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਜਿੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਜੇ ਨਿਰਜਿੰਦ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਚਨ ਵੀ ਨਿਰਜਿੰਦ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਉਹਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਚ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪੱਖ ਦਰਸਾ ਕੇ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਆਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਲਾਈਨ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ - **'ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੁ ਰੋਆਇਆ ॥'** ਇੰਦਰ ਕੋਲ ਕੀ ਘਾਟਾ ਸੀ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲੋਂ 10 ਅਰਬ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਇੰਦਰ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਜਾਤ ਵਰਗਾ ਬਿਰਖ ਉਹਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਨੰਦਨ ਬਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਾਮਧੇਨ ਵਰਗੀ ਗਊ ਜਿਸਦੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਗ ਲਓ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰਜਾਤੁ ਰੁਖ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿ

ਦਿਓ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਐਸਾ ਬ੍ਰਿਛ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹੋਵੇ ਉਹ ਤਾਂ ਜੋ ਮੰਗੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ ਹੋਵੇ, ਚਿੰਤਾਮਨ ਵੱਟੀ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਦੁਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਕਿਉਂ ਦੁਖੀ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਹਨੇ ਮਨ ਵਸੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਸੋ ਇਥੋਂ ਫੇਰ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਨ ਵਸੀਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ, ਆਦਮੀ ਸੁਖ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ -

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੁ ਰੋਆਇਆ ॥

ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥

ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥

ਰੋਵੈ ਦਗਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥

ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੁ ਵਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਹ ਭਏ ਮਜੂਰ ॥

ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੂਰਿ ॥

ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥

ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥

ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥

ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥

ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥

ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਲਾਈਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਲਾਈਨ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਸਰੀ ਲਾਈਨ ਕੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ 'ਚ ਨਾ ਆਓ। ਦੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਲਓ ਕਿ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਰੱਖੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਸੁਖ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਰਾਈ ਜਿੰਨਾ ਸੁਖ ਮੰਗਿਆ ਤੇ ਮਣ ਜਿੰਨਾ ਦੁਖ ਵੀ ਨਾਲ ਆ ਗਿਆ ਉਹਦੇ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਖ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ ਮੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਸੋ ਕੋਈ ਉਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੁਖ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਨੇ, ਸੁਖਾਂ 'ਚ ਬਦਲ ਜਾਣ। ਦੁੱਖ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਾ

ਰਹੇ। ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਰਸਤਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਨਾਮ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਮੰਨੋ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਹ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਹਾਲਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਨ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾਓ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਸੁਖੀ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਜੇ ਹਾਲਤ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨੀਵੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਿਸ਼ਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ,

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ।

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ ॥

ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ ॥

ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਰਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਭੋਗਿਆ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਹੀਰੇ ਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਾਰੇ ਸਜਾਵਟ ਨਾਲ ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਜੇ ਵੀ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇਛਿਆ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕੀ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਹਾਲ ਜਿਹੜਾ ਹੈ - 'ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ॥' ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਉਕੇ-ਹਾਵੇ ਨੇ ਉਸਦੇ ਪੱਲੇ। ਬੇਮਲੂਮੇ ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਝੁੰਜਲਾਹਟ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਕੋਲ, ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਪਲੰਘ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਰਸ ਨਹੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਹ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਰ ਹੈ, ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ, ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, 'ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ।' ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਅੱਖਰਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ

ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਅੰਧ ਹੈ, ਜੜੂ ਹੈ, ਜੜੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੜੂ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਖੇੜਾ ਹੀ ਖੇੜਾ, ਬਾਹਰਲੀ ਹਾਲਤ ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਹੋਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਾਉ ਨਹੀਂ ਮੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ ॥

ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥

ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਇਨ ਧਨ ਰੁਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥

ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਧੁਤਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪੁਸੰਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭

ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ। ਪਾਏ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਨੇ, ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਝੌਂਪੜੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪੱਤ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਆਦਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਫਿਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਰੋਹੀਆਂ 'ਚ। ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰੂਪਹੀਣ ਵੀ ਹੈ, ਆਸਰਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸਾਕ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥' ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨ ਭਿੰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਜਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸਰੀਰ, ਉਹਦਾ ਵਜੂਦ ਐਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਧੂੜ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਉਧਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਦੀ ਧੂੜ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਡ ਕੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਮੈਲ ਹੈ, ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ

ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੁਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥

ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ

ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੁਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਜੇ ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੇ, ਜੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਰੰਗ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਰੰਗ, ਖੇੜੇ ਹੀ ਖੇੜੇ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਇਹ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੀ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ

ਫੇਰ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਨੇ, ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨੇ, ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਕਿਉਂ ਨੇ? ਕਿਉਂ ਲੜਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂ ਝਗੜਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ? ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈਗਾ, ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਾਲੀ ਪਏ ਨੇ। ਜੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਈ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ?

ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਇਕ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਕਿ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਮਹਾਰਾਜ! ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੁਛ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਪਿਆਰਿਆ! ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮਨ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜੇ ਤਾਂ ਬਣ ਜਾਵੇ ਮਿੱਤਰ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਨਾ ਮੰਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰੇ, ਗਲਤ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਇਹਦੇ ਵਰਗਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟਿਆਂ-ਛੋਟਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ।

ਭਰਥਰੀ ਰਾਜਾ ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਛੱਡ ਕੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਭਿੱਖਿਆ ਮੰਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ। ਮਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲਗਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਗਾਂਹਾਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੁਛ। ਐਡਾ ਕੁਛ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਸ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਆਂ। ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ, ਯੋਗ ਕਮਾਇਆ, ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਕਲਪਾਤੀ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ, ਨਾ ਕੱਪੜਾ

ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਮੰਗਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜੋ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਫਲ ਵਗੈਰਾ ਗਿਰੇ ਹੋਏ, ਕੰਦ ਮੂਲ ਹੈ, ਉਹ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਨਿਗ੍ਰਾ ਪਈ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡਾ ਲਾਲ ਘਾਹ 'ਤੇ ਗਿਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਦਮ ਐਸਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਐਸਾ ਲਾਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੀ ਆਇਆ, ਪਾਨ ਦੀ ਥੁੱਕੀ ਹੋਈ ਪੀਕ ਆ ਗਈ। ਪਛਤਾਇਆ, ਰੋਇਆ ਉਥੇ ਬਹੁਤ। ਬੜਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਣੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿਤੀਆਂ, ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਛੱਡ ਆਇਆ, ਕੱਪੜੇ ਲਾਹ ਦਿਤੇ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਰੋਟੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਖਾਣ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਜੋ ਜੰਗਲ 'ਚ ਲੱਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਆਹ ਵੈਰੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਪਰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਤੋਂ। ਬੜਾ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸਲੋਕ ਲਿਖਿਆ -

ਮਨ ਰਿਪ ਜਿਤੇ ਸਭ ਰਿਪ ਜਿਤੇ।

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਏਸ ਮਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਿੱਤ ਲਏ। 'ਮਨ ਰਿਪ ਜਿਤੇ ਸਭ ਰਿਪ ਜਿਤੇ।' ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਮਨ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ। ਜੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਰੁਖ ਹੋ ਜਾਏ ਦੁਨੀਆਂ ਵਲ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲੈ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਨੇ। ਜੇ ਉਹਦਾ ਰੁਖ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਐਨੀ ਹੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਉਹਦੇ ਰੁਖ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਰੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂਈ ਵਲ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਂਈ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਿਆ। ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਲ ਰੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਖੱਟਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੇਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਮਨ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਵੇ, ਮਨ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਡਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਆਖਾ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਡਾ ਵੈਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਧ ਪਿਆਰਿਆ! ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਆਪਣੇ ਨੂੰ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਭਾਨਾ! ਇਸ

ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਚੇਤਨ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਗੱਠ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਮਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਜੇ ਤਾਂ ਰੁਖ ਮਾਇਆ ਵਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਦੁਖ, ਸਾਰੇ ਉੱਪਦਰ, ਘਾਟੇ, ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇਹਦੇ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹਦਾ ਰੁਖ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਰੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਓ ਓਹੀ ਰੰਗ ਉਹਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਓ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਉਹ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਨ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਏਗਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

*ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਪੰਖੀ ਭਇਓ ਉਡਿ ਉਡਿ ਦਹ ਦਿਸ ਜਾਇ ॥
ਜੇ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੇ ਫਲ ਖਾਇ ॥*

ਅੰਗ - ੧੩੬੯

ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਉਹ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੋਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਚੋਰ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਡਾਕੂਆਂ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਡਾਕੂ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਲੋਭੀਆਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਲੋਭੀ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੀ, ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਨਾਸਤਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੀ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਕਿੰਨੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸਾਲ ਭਰ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੇਲੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਪੂਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਿੱਪ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੋਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੋ ਮਨ ਹੈ ਇਹਨੂੰ 'ਜੈਸੀ ਸੰਗਤ ਤੈਸੀ ਰੰਗਤ।'

ਇਹੁ ਮਨੁ ਸਕਤੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੨

ਜੇ ਤਾਂ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਜੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਰੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-

ਇਹੁ ਮਨੁ ਪੰਚ ਤਤ ਕੇ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੨

ਜੇ ਇਸੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਪਰਲੇ ਰੁਖ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਨਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ

ਕਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭੂਤ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਭਵਿੱਖਤ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਵਰਤਮਾਨ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜੈਸਾ ਮਨ ਨੂੰ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਹੈ ਭਾਈ ਭਾਨਾ! ਇਹ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਹੈ -

*ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥*

ਅੰਗ - ੫੩੭

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੋ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆਵੇ, ਦੇਖੀ ਜਾਵੇ, ਸੁੰਘੀ ਜਾਵੇ, ਛੋਹੀ ਜਾਵੇ, ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਚਖੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ। ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿ ਅਰਜਨ! ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਓਹਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਓਹਲੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਮੈਂ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜੋ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ।

ਅਰਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਨੇ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ! ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਜ਼ਬਾ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ। ਮਾਇਆ ਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋਚ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਮਨ।

ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ,

ਮੈਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਤੈਨੂੰ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਐਸੀ ਪੇਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਖਿੜਕੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਆ ਕੇ। ਵਤਨ ਸਿੰਘ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਦਿਮਾਗ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਦੇਖ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਆਹ ਦੇਖ ਕਿੰਨੇ ਸੋਫੇ ਪਏ ਨੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈਂ?

ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਥੇ ਕਿਹੜਾ ਸੋਫਾ ਪਿਆ ਹੈ? ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਲਾ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਬੋਹ ਸੀ, ਉਥੇ ਗੱਡਾ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਆ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਮਿੱਟੀ ਭਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਹ ਗਾਲ੍ਹਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕੱਢਣ ਉਸ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਢਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰ, ਪਕੜੇ ਇਹਨੂੰ ਸਿਪਾਹੀਓ, ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਓ ਅੰਦਰ। ਇਹਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ।

ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਇਕ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਰਾਜੇ ਦਾ। ਉਹ ਰਾਜਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਹਨੂੰ ਇਕ ਬੋਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਇਥੇ ਸੋਫੇ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਨੂੰ। ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਅਰਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਕੀ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲਏਗਾ ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਪਏਂਗਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਦਿਖਾ ਤਾਂ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਹੱਠ ਕਰਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੱਲ੍ਹ ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਤਾਂ ਦਿਓ ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਕੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੋਏਂਗਾ।

ਜਦ ਨਾ ਹਟਿਆ, ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰਥ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਮੈਂ ਇਥੇ ਬੈਠਾ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਕਿਤੇ

ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ, ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਵੀ। ਤੂੰ ਰੋਵੇਂਗਾ, ਪਛਤਾਵੇਂਗਾ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮਹਾਰਾਜ।

ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਅਰਜਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਰੋਵਰ 'ਚ ਵੜਿਆ, ਮਾਇਆ ਪੈ ਗਈ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ਹੈ, ਸ਼ੇਰ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸਰਾਲਾਂ ਤੁਰੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨੱਠ ਲਿਆ ਮੂਹਰੇ। ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿੱਥੇ ਗਏ? ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਦਰਖਤਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਿਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ, ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਜੰਗਲ 'ਚ ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ, ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੂੰ ਲੰਘ ਗਏ। ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਆਹ ਹਾਲਤ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਕੇਸ ਤੇਰੇ ਖਿਲਰੇ ਪਏ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਕਿ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖ ਸਾਡਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤਾਂ 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਹੁਣ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਛਤ ਹੈ। ਅਰਜਨ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਿਆ ਪਰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਾ ਕਹੀਂ। ਇੱਟਾਂ ਵੱਟੇ ਮਾਰਨਗੇ ਬੱਚੇ, ਚੱਲ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਦੇਵਾਂ। ਧਰਮਸਾਲਾ 'ਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਕਥਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤੇ ਕੁਛ ਦੇਰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰਨ ਗਏ। ਉਥੇ ਬਰਫਾਂ 'ਚ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆ, ਪੋਤਾ ਬੈਠਾ, ਉਹ ਸੱਪ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਨਮੇਜੇ ਨੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਅਵਾਹਨ ਕਰਿਆ। ਉਹ ਕੋਹੜ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਬੈਠ ਕੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਜਾਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹਾਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖੀਂ, ਅਰਜਨ ਨਾ ਕਹਿ ਦੇਈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਥੇ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਪਰਦੇਸੀ। ਅਰਜਨ ਤੋਂ ਪਰਦੇਸੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੜਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਟੈਸਟ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਇਹਨੂੰ। ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਬੜਾ ਚਿਰ ਉਥੇ ਰਿਹਾ ਸੁਖ ਦੇ ਨਾਲ। ਅਖੀਰ ਇਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਇਕ ਦਿਨ। ਜਦੋਂ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨਾ ਗੁਲਤਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਧਿਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਨਿਤਨੇਮ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਨਸ਼ਿਆਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ-ਕਬਾਬਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਜੇ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨੱਠ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਖਬਰਦਾਰ ਜੇ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵਿਪਰੀਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਜਰਨੈਲ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਮੱਤ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੋਸ਼ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ 'ਚ।

ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੋਸ਼ ਕੱਢਣਾ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਭਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੱਢੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ।

ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਨਾ ਹਟਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਲ ਇਹਦੇ ਜਲਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਜੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਫੇਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆ ਸਰੋਵਰ 'ਚ। ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਿਆ, ਇਕ ਚੁੱਭੀ ਮਾਰੀ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਝਾਕਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਉਹ ਹੱਸ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ! ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਆ ਜਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਹੜਾ ਅਰਜਨ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਅਰਜਨ ਨਹੀਂ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਦੇਸੀ ਹਾਂ।

ਉਧੋ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਾ, ਉਧੋ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋਏ ਨੂੰ 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਆਹ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਕੋਈ ਪਖੰਡੀ ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਘਰਵਾਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਕਰ ਗਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ, ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਪਾਈ ਹੈ।

ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਖੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਉਠੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੇ ਥੱਪੜ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ। ਮਾਇਆ ਲਾਹ ਦਿਤੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਣੀ ਅਰਜਨ! ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਪਾਈ ਸੀ ਤੇਰੇ ਉਪਰ। ਨਾ ਉਹ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੈ, ਨਾ ਜੰਗਲ ਹੈ। ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਸੀ ਤੂੰ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਇਕ ਚੁੱਭੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆ ਜਾ। ਐਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਸੋ ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਜਿਹਨੂੰ ਕੋਈ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਨਰਬਚਨੀ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਕਹਿੰਦੇ-ਕਹਿੰਦੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕੀ ਕਹੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਇਹਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਸਰ ਹੈ ਬੰਦੇ ਦੇ ਉਤੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਇਸ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਮੋਹਣੀ ਨੇ।
ਵਿਣੁ ਦੰਤਾ ਜਗ ਖਾਇਆ।

ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਜਿਨਿ ਵਿਣੁ ਦੰਤਾ ਜਗੁ ਖਾਇਆ ॥
ਮਨਮੁਖ ਖਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ
ਜਿਨੀ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੪

ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਅਮਨ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਚੈਨ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਧਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮਾਣ ਮਰਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੋਈ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਨੇ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਓਂ, ਸਾਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੂਪ ਨੇ। ਕਿਤੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ ਮਾਇਆ, ਕਿਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪੈਸਾ ਟਕਾ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹਦੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਅਹੁਦੇ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੱਡਾ-ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਜਜ਼ਬੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ

ਭਾਵ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਭਾਵ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਘੇਰ ਲਿਆ ਮਾਇਆ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸੱਪ ਦੇ ਨਾਲ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਹੈ -

ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪੁ ਹੈ ਜਗੁ ਘੇਰਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੧੫

'ਭੁਇਅੰਗਮੁ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਫਣਦਾਰ, ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਾਰ ਸਰਪ। ਬਿਹੁ, ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ। ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਐਨੀ ਜ਼ਹਿਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਨੀ ਫੈਲ ਗਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਕਰਿਆ ਕੀ ਜਾਵੇ, ਐਸੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਵੀ ਵਸਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਕ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ, ਜ਼ਹਿਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ
ਗੁਰ ਗੁਰਤ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੫

ਜੇ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਹੁ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾ ਲਵਾਂਗੇ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਕੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ-ਰਾਮ, ਅੱਲਾਹ-ਅੱਲਾਹ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਏਗਾ, ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਹਰੇਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ -

ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੫

ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਮੈਂ। ਇਕੱਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਬਣਦੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜਾਪ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਖੋਈਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪੁ ਕੇ।
ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪੁ ਹਉਮੈ ਖੋਈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਅਗਾਂਹ ਸ਼ਰਤ ਕੀ ਹੈ - ਇਹਨੂੰ ਜਪੋ, ਇਹਨੂੰ ਕਮਾਓ, ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਇਹਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਓ, ਇਹਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਓਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚੋ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀ ਮਾਅਨਿਆਂ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਹਰਲਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅੰਦਰਲਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਾਹਰਲਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਹ ਟਿਉਬਵੈਲ ਲਾਇਆ ਅਸੀਂ। 600 ਫੁੱਟ ਬੋਰ ਕਰਿਆ। ਪਾਣੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ। reflex valve ਫਿੱਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬੱਟਨ ਦੱਬ ਦਿਤਾ ਪਾਣੀ ਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮੋਟਰ ਵੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ਕਿ reflex valve ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਵਾ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਹਵਾ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਣੀ

ਪਾ ਕੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਟਨ ਦੱਬਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸੁੱਟਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਨਾਲ 'ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ reflex valve ਨਾਲ ਲਗ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਬਟਨ ਦੱਬੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਚੱਲ ਪਏਗਾ। ਨਾ ਬਾਹਰਲਾ ਮੁੱਕੇ, ਨਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮੁੱਕੇ। ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਅਸੀਂ ਬੋਰ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਤੱਕ ਲੈ ਗਏ। ਹੁਣ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ? ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਜਪਦਿਆਂ-ਜਪਦਿਆਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਹਵਾ ਜਦੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਕ ਰੁਸਵਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ
ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੮

ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਸਿੱਧ-ਸਾਧਕ ਸਾਰੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਨੇ ਪਰ ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਇਹਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਹ-ਕਾਫ ਦੇ ਉਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਪਰ ਪੀ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਹ-ਕਾਫ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ, ਐਵੇਂ ਨਾ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਓ -

ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ
ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ॥
ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭੁਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ
॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੪

ਜ਼ਹਿਰ ਇਕੱਠੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਲਬ-ਲਬ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਉਹ ਕੋਹ-ਕਾਫ ਦੇ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਉਥੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਐਨੇ ਹੁਲਾਰੇ ਵਜਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੁੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੩੮
ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮਤ ਧਾਰਨ

ਨਾਲ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ -

ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ॥
ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇਆ
ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਗਇਆ ਬਿਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੫

ਜਦੋਂ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦੀ
ਵਿਹੁ ਉਤਰ ਗਈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ -

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੩੮

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਭਾਨਾ!
ਇਹ ਜੋ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦੀ, ਜਦੋਂ ਤਕ
ਇਹ ਲਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕੋਈ ਗੱਲ
ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦੀ। ਆਦਮੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਧੀਨ
ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ, ਰੰਗ
ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ। ਰੰਗ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮਾਇਆ
ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੋ ਜਾਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ
ਮਾਇਆ ਮਾੜੀ ਹੋਈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ
ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ ਮਾੜੀ ਹੈ।
ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ
ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ
ਤਾਂ ਇਹ ਸਵਾਦ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੂੰ ਦਲ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਿੱਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਲ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ-
ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰ ਕਮਾਵੇ,
ਮਾਇਆ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜਿੱਤ ਲਈ।
ਮਾਇਆ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ, ਵੱਡੇ-
ਵੱਡੇ ਸਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੁਨੀ, ਤੀਨ ਦੇਵ,
ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਹੈਰਾਨ ਹੋ
ਗਏ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਬਲ ਦੇਖ ਕੇ-

ਮੁਨਿ ਜੋਗੀ ਸਾਸਤ੍ਰੀਗ ਕਹਾਵਤ ਸਭ ਕੀਨੋ ਬਸਿ ਅਪਨਹੀ ॥
ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ
ਤਿਨ ਕੀ ਹੈਰਤਿ ਕਛੁ ਨ ਰਹੀ॥

ਅੰਗ - ੪੯੯

ਬਲਵੰਤਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹੀ ਸਭ ਮਹੀ ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਸਿ ਕੋਉ ਮਰਮਾ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲਹੀ ॥ ੧॥

ਅੰਗ - ੪੯੯

ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਇਹਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ, ਸਿਰਫ
ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ। ਇਹਨੇ ਸਭ ਥਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਜਿੱਤ
ਲਏ, ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਜਿੱਤ ਲਏ, ਸਾਰੇ ਮੰਦਰ ਜਿੱਤ ਲਏ,
ਸਾਰੀਆਂ ਮਸਜਿਦਾਂ ਜਿੱਤ ਲਈਆਂ। ਹਰ ਥਾਂ ਇਹਦਾ
ਹੀ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਏਜੰਟ ਇਹਨੇ ਧਰਮ
ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿਤੇ-

ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨਾ ਸਗਲ ਭਵਨ ਲਪਟਹੀ ॥
ਅੰਗ - ੪੯੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਪਟੀ ਪਈ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ
ਉਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਪਿਆ ਹੈ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਤੇ ਭਾਗੀ ਹੋਇ ਚੇਰੀ ਚਰਨ ਗਹੀ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੯

ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਚੇਰੀ ਬਣ ਕੇ, ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ
ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਓ। ਸਾਧੂ ਧੱਕੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਇਹ
ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੌ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ,
ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਖੇਲੁ ਸੰਸਾਰ
'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਨ
ਜਿਹੜਾ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ
ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ, ਸੋਝੀ
ਦਿਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਤਾਂ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਾਰੇ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ
ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ
ਹੈ -

ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭ ਕੇ ਕਹੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੯

ਰਾਮ-ਰਾਮ ਸਭ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰ -

ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਕਹਨ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਹੈ ਤਾ ਮਹਿ ਏਕੁ ਬਿਚਾਰੁ ॥
ਸੋਈ ਰਾਮੁ ਸਭੈ ਕਹਹਿ ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੪

ਰਾਮ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਇਕ
ਕਉਤਕਹਾਰ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਨੇ। ਇਹ ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਜੁਗਤ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦੀ, ਜੁਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।
ਵੀ.ਸੀ.ਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹਦੀ ਇਕ ਤਾਰ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ।
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸ਼ਕਲ। ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਰ
ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਚੈਨਲ ਹੀ ਗਲਤ ਆ ਜਾਵੇ, ਆਉਂਦੀ
ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਸਵੀਰ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਕ
ਚੈਨਲ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਕਹੋ। ਉਹ
ਹੈ ਕੀ? ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਓ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੀਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹੋਗੇ? ਖਾਲੀ ਅਸਮਾਨ
'ਚ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰੋਗੇ? ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹਦੀ ਹਸਤੀ ਦੇ ਉਤੇ
ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।
ਉਹਦੀਆਂ (qualities) ਖੁਬੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।
ਜੋ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

॥ ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ੧॥

'ਚਲਦਾ.....'

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-22)

ਮਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਧ ਚੇਤਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਫੁਰਨੇ ਰੁਕ ਜਾਣ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਰਧ ਚੇਤਨ ਮਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਤੰਦ ਨੂੰ ਆਪਾ ਚੀਨ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਦਾ ਦਾ ਜਾਗਣ ਵਾਲਾ ਮਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਆਤਮਕ ਸੁਰਤ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਵੇੜਿਆ ਹੋਇਆ ਚੇਤਨ ਬਿੰਬ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮਨ ਜਦੋਂ ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਪਿਛੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਸੰਸਾਰੀ ਸੁਰਤ ਉਸ ਦੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ) ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੰਸਾਰਕ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਜਾਗਣ ਵਾਲਾ ਤੱਤ ਹੈ, ਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਵੀ ਉਸੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਠਨ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰੀ ਨਾਮ ਲਿਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਦੀ ਜਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਰੀਰ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਠੁਕਰਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਦੇ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸੁਰਤ ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ॥ ਅੰਗ - 259

ਅਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ॥ ਅੰਗ - 274

ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵਸਥ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਵੀ ਸਵਸਥ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨਾਮ ਕਰੰਟ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਜ਼ਗੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਆਉਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਸੈਲ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਕਰੰਟ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੋਗ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ॥

ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ॥ ਅੰਗ - 1256

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥

ਅੰਗ - 135

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਪਰਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸੋ ਮੈਂ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਦਾ ਦੀ ਜਾਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਦੀਵੀ ਜਾਗ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੁੱਠੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੀਤੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਸਬਰ ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਰੀ ਤਨੁ ਏਵੈ ਜਾਲੇਨਿ॥

ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ॥

ਅੰਗ - 1384

ਸੋ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੋ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਆਪ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੋਹੜ ਭੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਨਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਆਪ ਨਸ਼ਰ (ਵਰਨਣ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ। ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਮਲ ਉਲਟ ਕੇ ਕਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੀ ਸਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖੇੜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਤਾਜ਼ਗੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਨਾ ਜਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਐਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਵਹਿਣ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ weightless (ਭਾਰ ਰਹਿਤ) ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, Gravity ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਉਚਾ ਉਡ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੱਸੀ ਕਿ ਇਕ ਬੀਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ। ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵੇਗ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਦੂਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਫਸਲ ਵਿਚ ਉਤਰ ਆਈ। ਉਥੇ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਭੂਤਾਂ, ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਵਾਲਾ ਡਰ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਕੁਝ ਖੇੜਾ ਮੈਂ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਰੂਹ ਹੈਂ, ਕੋਈ ਰੱਬ ਦਾ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇੰਨਾਂ ਤਾਂ ਦੱਸ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਜੂਦ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਭਾਈ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤੇ ਇਥੇ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਈ? ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਸਾਡਾ ਖੇਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ ਫਸਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਰੀਚਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ। ਆਮ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਕੀ ਵਾਪਰੀ ਪਰ ਨਾਮ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਮ ਵਰਤ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਓਰਾ ਦੂਰ ਤਕ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ, ਅੱਗ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ, ਕੋਈ ਸ਼ਸਤਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਘਰ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੇਤ ਦੇ
ਕੱਲਰ ਕਵਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ॥
ਪੜ੍ਹਨ ਪਠਾਯਾ ਚਾਟਸਾਲ
ਪਾਂਧੇ ਚਿਤ ਹੋਆ ਅਹਿਲਾਦ ॥
ਸਿਮਰੈ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਗਾਵੈ ਸ਼ਬਦ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ ॥
ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਸਭ ਚਾਟੜੇ
ਪਾਂਧੇ ਹੋਇ ਰਹੇ ਵਿਸਮਾਦ ॥
ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਰੁਆਇਆ ਦੋਖੀ ਦੇਤ ਵਧਾਯਾ ਵਾਦ ॥
ਜਲ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਘੱਤਿਆ
ਜਲੈ ਨ ਡੁੱਬੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦ ॥
ਕੱਢ ਖੜਗ ਸੱਦ ਪੁਛਿਆ
ਕਉਣ ਸੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਉਸਤਾਦ ॥
ਬੰਮ ਪਾੜ ਪਰਗਟਿਆ
ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਨਾਦਿ ॥
ਬੇਮੁਖ ਪਕੜ ਪਛਾੜਿਅਨੁ
ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ॥
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਨ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/2

ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਿਲਿ ਮੰਤਰ ਉਪਾਇਆ
ਕਰਸਹ ਅਉਧ ਘਨੇਰੀ ॥
ਗਿਰਿ ਤਰ ਜਲੁ ਜੁਆਲਾ ਭੈ ਰਾਖਿਓ
ਰਾਜਾ ਰਾਮਿ ਮਾਇਆ ਫੇਰੀ ॥ ਅੰਗ - 1165

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਟਿਕ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਖੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਅਖੌਤੀ ਪੰਡਤ ਵੀ ਸਨ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਮੁਲਾਣੇ ਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕਾਫਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ, ਸਰ੍ਹਾ, ਸ਼ਰੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਦਖਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਵੀ ਤੌਹੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਤੁਰਕ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਏ? ਕਿਸ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਸਤੇ ਚਲਾ ਦਿਤੇ? ਹੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਗੜਨ ਵਾਲਿਓ! ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਦਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਬਹਿਸ਼ਤ ਤੇ ਦੋਜਕ ਕਿਸਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐ ਕਾਜ਼ੀ! ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਹੈ? ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੇ ਮਾਰ

ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਖੁਆਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਸੁੰਨਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਸਾਹਰਾ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਾਜ਼ਿਰਾ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਵਹੁਟੀ ਸਾਹਰਾ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਿਰਫ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਕੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਹਣਗੇ। ਸੋ ਸਾਹਰਾ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੁੱਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਬਾਂ, ਛਾਤੀ 'ਚੋਂ ਬਾਲ ਕੱਟ ਲਏ ਅਤੇ ਸੁੰਨਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਪਰ ਤੂੰ ਦੱਸ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਾਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਸ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਆਪਣੀ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾਵਾਂ? ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਰੂਹਾਨੀ ਭੇਤ ਛੁਪਿਆ ਹੈ? ਅੱਛਾ ਭਲਾ, ਜੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸੁੰਨਤ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰਕ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸੁੰਨਤ ਕੀਤੀ ਕਤਾਈ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਭਲਾ ਸੁੰਨਤ ਕਰੇ ਤੇ ਤੁਰਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋਏ ਹੋ, ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ, ਨਫਸ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਓ ਅਤੇ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਅੱਲਾਹ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਵੋ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਉਸੇ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਤੇਰੇ ਲਹੂ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਧ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਖੂਨ ਹੈ, ਓਹੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਉਚਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ? ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ -

**ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਹਾ ਤੇ ਆਏ
ਕਿਨਿ ਏਹ ਰਾਹ ਚਲਾਈ॥
ਦਿਲ ਮਹਿ ਸੋਚਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਵਾਦੇ
ਭਿਸਤ ਦੋਜਕ ਕਿਨਿ ਪਾਈ॥
ਕਾਜੀ ਤੈ ਕਵਨ ਕਤੇਬ ਬਖਾਨੀ॥
ਪੜ੍ਹਤ ਗੁਨਤ ਐਸੇ ਸਭ ਮਾਰੇ
ਕਿਨਹੂੰ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਨੀ॥
ਸਕਤਿ ਸਨੇਹੁ ਕਰਿ ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀਐ
ਮੈ ਨ ਬਦਉਗਾ ਭਾਈ॥
ਜਉ ਰੇ ਖੁਦਾਇ ਮੋਹਿ ਤੁਰਕੁ ਕਰੇਗਾ
ਆਪਨ ਹੀ ਕਟਿ ਜਾਈ॥
ਸੁੰਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕੁ ਜੇ ਹੋਇਗਾ
ਅਉਰਤ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ॥
ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਨਾਰਿ ਨ ਛੋਡੈ**

**ਤਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਰਹੀਐ॥
ਛਾਡਿ ਕਤੇਬ ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਬਉਰੇ
ਜੁਲਮ ਕਰਤ ਹੈ ਭਾਰੀ॥
ਕਬੀਰੇ ਪਕਰੀ ਟੇਕ ਰਾਮ ਕੀ ਤੁਰਕ ਰਹੇ ਪਚਿਹਾਰੀ॥**
ਅੰਗ - 477

**ਗਰਭ ਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲੁ ਨਹੀ ਜਾਤੀ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ॥
ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡਿਤ ਬਾਮਨ ਕਬ ਕੇ ਹੁਏ॥
ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮੁ ਮਤ ਖੋਏ॥
ਜੋ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਜਾਇਆ॥
ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਰੇ ਨਹੀ ਆਇਆ॥
ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ॥
ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੁ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ॥
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ॥
ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ॥** ਅੰਗ - 324

ਦੋਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੌਰੇ ਤੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਆਇਆ ਸੀ, ਰਲ ਕੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਸ ਕਾਫਰ ਨੂੰ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੁਫਰ ਫੈਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡਬੋ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਭਾਰੇ ਸੰਗਲ ਲਪੇਟ ਕੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿਚ ਡੋਬ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਖੜ੍ਹੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਸ ਮਹਾਨ ਭਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਕੱਟੜ ਲੋਕ ਸ਼ਰਾ ਸ਼ਰੀਅਤ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਕਾਫਰ-ਕਾਫਰ ਕਹਿ ਕੇ ਭਿਆਨਕ ਸਜ਼ਾ ਦੁਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਧਾਰ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਵਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇੜੀ ਵਿਚੋਂ ਚੁਕ ਕੇ ਭਾਰੇ ਸੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਸਮੇਤ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਬੇੜੀ ਅੱਗੇ ਰੁੜ ਗਈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਸੰਗਲ ਤੇ ਪੱਥਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹਿ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਾਲਾ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਸ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

**ਗੰਗ ਗੁਸਾਇਨਿ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ॥
ਜੰਜੀਰ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਖਰੇ ਕਬੀਰ॥
ਮਨੁ ਨ ਡਿਰੀ ਤਨੁ ਕਾਰੇ ਕਉ ਡਰਾਇ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤੁ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ॥ ਰਹਾਉ॥
ਗੰਗਾ ਕੀ ਲਹਰਿ ਮੇਰੀ ਟੁਟੀ ਜੰਜੀਰ॥
ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਕਬੀਰ॥
ਕਹਿ ਕੰਬੀਰ ਕੋਊ ਸੰਗ ਨ ਸਾਥ॥
ਜਲ ਥਲ ਰਾਖਨ ਹੈ ਰਘੁਨਾਥ॥**

ਅੰਗ- 1162
'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ।
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥਾ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ
ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇ ਜੀ।

ਕ੍ਰਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ ਕਛੁ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੂਝ ॥
ਐਸੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਖਿਆ ਬਿਮੋਹਿਆ
ਕਛੁ ਆਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਸੂਝ ॥ ੧ ॥
ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ ਇਕੁ ਛਿਨੁ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇ ਜੀ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ ਮਾਧਵਾ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭ੍ਰਮੁ ਚੁਕਈ ਮੈ ਸੁਮਤਿ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਇ ॥ ੨ ॥
ਜੋਗੀਸਰ ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ ਤੁਅ ਗੁਣ ਕਥਨੁ ਅਪਾਰ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੈ ਕਾਰਣੈ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੩੪੬

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੁਰਲੱਭ ਨੇ, ਦੁਰਲੱਭ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਹੈ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੭

ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਲੰਘ ਗਏ, ਹੋਰ ਪਿੱਛੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਲੰਘ ਜਾਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਸਾਰੇ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਨੇ ਇਸਨੂੰ, ਚਾਰੇ ਵੇਦ, ਛੇਈ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ, ਤੌਰੇਤ, ਅੰਜੀਲ, ਜੰਬੂਰ, ਬਾਈਬਲ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਹਦੇ

ਕੋਲੋਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਿਆਂ-ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੂਰਬਲਾ ਕਰਮ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ -

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੧

ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੋੜੇ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ - 'ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ' ਸੈਂਕੜੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਜੇ ਸਮਾਂ ਗਿਣੀਏ ਤਾਂ 43 ਲੱਖ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਜੁੱਗ ਬੀਤ ਗਏ ਤੈਨੂੰ ਤੁਰਦੇ-ਤੁਰਦੇ ਨੂੰ। ਰਿਹਾ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰੀ? ਆਦਮੀ ਤੁਰਦੈ, ਸਫਰ ਕੱਟਦੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ-ਫਲਾਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ-ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗਿਆ ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਫਰ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਪੁੱਛ ਲਓ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹੇ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ। ਬਚਪਨ ਬਹੁਤ ਮੱਧਮ ਯਾਦ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋਂ ਕਿ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਮੈਂ ਰਿਹਾ ਕਿੱਥੇ? ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਕਿੱਥੇ ਰਹੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ,
ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ਨੇ।

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੭੬

ਆਪਣਾ ਜੋ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਸੁਣੋ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਆਪਾਂ ਕਿੱਥੋਂ-ਕਿੱਥੋਂ ਤੁਰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ- 'ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥' ਕੀੜੇ ਤੇ ਪਤੰਗੇ ਬਣਦੇ ਰਹੇ, ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਥੀ ਵੀ ਬਣੇ, ਮੱਛੀਆਂ ਵੀ ਬਣੇ, ਹਰਨ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਬਣੇ, ਘੋੜੇ ਵੀ ਬਣਦੇ ਰਹੇ, ਬੈਲ ਵੀ ਬਣਦੇ ਰਹੇ।

ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ ॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੭੬

ਪੱਥਰ ਬਣ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਰਹੇ।

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ ॥

ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥

ਅੰਗ- ੧੭੬

24 ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਰਖਤ, ਜੜੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ, ਬਨਸਪਤੀ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਹ ਜੀਵ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪੇਟ ਭਾਰ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਹ ਪੰਛੀ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਚਾਰ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੱਥਰ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ਗਿਣੀ ਗਈ ਹੈ। ਚਾਰ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਜੂਨਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੇ। 83 ਲੱਖ 99 ਹਜ਼ਾਰ 999 ਸਰੀਰਾਂ 'ਚੀਂ' ਹੋ ਕੇ ਆਹ, ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੈਨੂੰ। ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗਵਾ ਕੇ ਫੇਰ ਉਥੇ ਹੀ ਗਿਰ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਦਾ ਬੈਲ ਸੀ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ 'ਚ, ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਮਾਰਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਮਨ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਤੇਰਾ ਸਫਰ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚੀਂ ਤੂੰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਓ, ਚੋਗਾ ਪਾ ਦਿਓ, ਚੋਗਾ ਚੁਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਬਾਜ ਝੱਪਟਾ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਵੈਰੀ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕੋਈ। ਪਰਾਏ ਵਸ ਨੇ, ਪਸੂ

ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਖੜਾ ਹੈ, ਛਾਵੇਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ, ਧੁੱਪੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ। ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਧੁੱਪੇ ਬੰਨ੍ਹੇ। ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਆ ਗਈ ਠੀਕ ਹੈ, ਹਲ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਨੂੰ। ਯੂ.ਪੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਸੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਹ ਪਸੂ ਕੱਟ, ਆਹ ਖਾਣੇ ਅਸੀਂ। ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ (security) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਨਾ ਪਰਤੰਤਰ ਹੈ, 83 ਲੱਖ 99 ਹਜ਼ਾਰ, 999 ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚੀਂ' ਫਿਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦੇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਿਆ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦੇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ -

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੮

ਸੋ ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਫਰ ਹੈ -

ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ ॥

ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ ਕੇਤੀਕ ਮੁਦਤਿ ਚਲਤੇ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯

ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਦਾ ਤੂੰ ਚੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬਲ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ, ਤੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸੰਤ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਿਹੜੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਤੂੰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੧੨

ਫਜ਼ੂਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ, ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਇਥੇ ਆਏ ਨੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਗਏ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਅਉਲੀਏ ਬਣ ਗਏ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਅੱਜ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਗੈਰਾ ਖੜ੍ਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਾਲ ਕੀ ਲੈ ਗਏ? ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਤੂਰ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦੇ।

ਸਿਕੰਦਰ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਸੀ, ਮਕਦੂਨੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਗਰੀਕ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ, ਰਾਜਾ ਸੀ। 20 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰਨੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਅਖੀਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਭਾਰਤ ਵਰਸ 'ਚ। ਏਥੇ ਲੋਕ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ, ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਸੀ, ਰਾਜੇ ਪੋਰਸ ਨੇ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਦਿਤਾ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਲੇਕਿਨ ਵਾਪਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। 12 ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਮੁੜਿਆ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਕਰਿਆ, ਗਰਮ ਸਰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿਮਾਰੀ ਲੰਮੀ ਹੋ ਗਈ। ਪੁੱਛਿਆ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਕਦੋਂ ਆਏਗੀ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਲਾਇਆ, ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਸ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਏਗੀ ਜਦੋਂ ਧਰਤੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬਣ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਅਜੀਬ ਬਾਤ ਹੈ! ਨਾ ਕਦੇ ਧਰਤੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬਣੇ, ਨਾ ਅਸਮਾਨ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣੇ। ਸਾਰੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੈ, ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਵੱਡੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਲਾ ਰਿਹੈ ਤੇ ਗਸ ਖਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਬਕਤਰ ਉਸ ਦੇ ਜਿਹੜੀ ਸੰਜੋਅ (ਲੋਹੇ ਦੀ ਵਰਦੀ) ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾ ਦਿਤੀ। ਧਰਤੀ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਸੀ। ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ ਛਾਉਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹਦੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਲੇਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਜੋ ਢਾਲ ਸੀ, ਉਹ ਬਰਛੇ ਦੇ ਉਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਸ਼ ਆਈ। ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਧਰਤੀ 'ਤੇ, ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੇਠਾਂ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੰਜੋਅ ਪਈ ਹੈ, ਉਤੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਸੋਨੇ ਰੰਗੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਰੋ ਪਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਵੱਡੇ ਹਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਦਵਾਈ ਦੇਵੋ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਦਸ ਸਕਾਂ ਕਿ 12 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਯੁੱਧ ਕੀਤੇ, ਕਿੰਨੇ ਰਾਜੇ ਮੈਂ ਜਿੱਤੇ। ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਾਣ ਸੀ ਉਹਦੀ ਗੰਢ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਐਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਧਾ ਰਾਜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦਿਓ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਬੋਲੇ। ਕਹਿਣ

ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਿੰਨਾਂ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ ਸਭ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਗਰੀਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦਿਨ ਕੱਟ ਲਵਾਂਗਾ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਰਾਜ ਲੈ ਲਓ।

ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਵੱਡਾ ਹਕੀਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇਵੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਵਾਸ ਵੀ ਵਾਧੂ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਸ ਹੁਣ ਗਿਣਵੇਂ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਹੁਣ ਇਥੇ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਣੈ।

ਬੜਾ ਰੋਇਆ ਉਹ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਕ ਸਵਾਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ?

ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਸਵਾਸ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। 24000 ਸਵਾਸ ਸਾਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੇ। ਕਿੰਨਾ ਕੀਮਤੀ ਸਵਾਸ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ 87 ਕਰੋੜ 60 ਲੱਖ ਸਵਾਸ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜੇ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਿੰਦੈ ਤਾਂ 65 ਕਰੋੜ 70 ਲੱਖ ਸਵਾਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਟਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜੇ ਭਲਾ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਇੱਟਾਂ ਲਾ ਕੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਦੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਵਿਚ 14 ਖਰਬ ਸੈੱਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗਿਣਨਾ ਹੀ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿੱਡਾ ਸੋਹਣਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ। 72 ਕਰੋੜ, 72 ਲੱਖ, 72 ਹਜ਼ਾਰ ਦੋ ਸੌ ਬਲੱਡ ਚੈਨਲ ਹੈ, ਪੰਜ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ। ਪੰਜ ਤੱਤ ਨੇ, 25 ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ ਆਦਿ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਪੰਜ ਜੋ vital forces ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ,

ਉਹ ਆਖਰੀ ਦਮ ਤਕ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। 20 ਹਜ਼ਾਰ ਨਾੜੀਆਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਦਿਖਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ 20 ਨਾੜੀਆਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਜੀਵਨ ਰੋਂ (life current) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਵਗਦੀ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਸੋ ਐਡਾ ਕੀਮਤੀ ਸਰੀਰ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤੇ ਉਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਕਿ 'eat drink and be marry for we shall have to die. ਖਾਓ ਪੀਓ ਤੇ ਐਸ਼ ਕਰੋ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਜੇ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਾ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਉਹ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਰੋਂਦੇ ਜਦੋਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦੈ। ਸੋ ਇਹ ਸਰੀਰ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਇਹਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ, ਜਿੰਨੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜੋ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਤੇ ਐਨਾ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦੇਵਤੇ, ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਲੋਚਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿੰਨਾਂ ਸੁਖ ਹੁੰਦੈ ਉਥੇ। ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਜੋ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਹਦੇ ਕਹਿਣੇ 'ਚ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਰੱਬ ਵਾਂਗੂੰ ਉਹਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਰਥ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਉਹਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖਾਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਂਗੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਸੁਖ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ, ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਲਾ ਲਓ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਪਹਿਲੇ ਸਵਰਗ 'ਚ ਜਿਹਨੂੰ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕੁਛ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਮਾੜੇ ਲੇਖ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਸਹਿਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਅਕਾਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਆਪਣਾ ਫਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਮਰਥ ਹੁੰਦੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ -

ਐਸਾ ਕੰਮ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੮

ਨਾ ਕਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਪਛੋਤਾਉਣਾ ਪਵੇ -

ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੋਡੀਐ ਜਿਤੁ ਦਰਗਹ ਗਇਆ ਹਾਰੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੯

ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਹਾਰ ਜਾਵੇਂ, ਐਸੀ ਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਖੇਲੋ। ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਛੋਤਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ- ਜਿੰਦੇ ਰੋਵੋਂਗੀ ਤੇ ਰੋ ਰੋ ਪਛੋਤਾਵੋਂਗੀ,
ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾ ਬਣੇ।

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥

ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ ॥

ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਬਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦ ਮਾਣੀ ॥

ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੋਤਾਣੀ ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ ॥ ਅੰਗ- ੩੧੫

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮਤਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥

ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥

ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ

ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥

ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ ॥

ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੪੬੪

ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਮਨਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ, ਧੱਕੇ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਦਿਤੇ ਨੇ। ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜ਼ੋਰ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਲੁਟਿਆ ਹੈ, ਖੋਹਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣਗੇ, 'ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ।'

ਦਰਿ ਲਏ ਲੇਖਾ ਪੀੜਿ ਛੁਟੈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਉ ਤੇਲੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੩

ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਕੱਢਦੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, 18 ਨਰਕ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਐਸੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਮਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਾਪੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਪਣਾ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਭਲਾ ਮਨਾਉਂਦੇ।

ਦੂਸਰੇ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਰਸਤਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਲਕੇ ਲਵਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੰਮ; ਸੜਕਾਂ ਸਾਫ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਦਰਖਤ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਦੁਖੀ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਜੋ ਸਰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦਾ ਬਦਲਾ

ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਮੈਨੂੰ ਫਲ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਫਲ ਮਿਲਦੈ, ਕੁਛ ਇਥੇ ਵੀ ਮਿਲਦੈ, ਕੁਛ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਮਿਲਦੈ। ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ 70 ਗੁਣਾਂ ਵਧਦੇ ਨੇ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ। 10 ਗੁਣਾਂ ਇਥੇ ਵਧਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਖੇਤ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ -

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੧੧

ਚੰਗੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਫਸਲ ਹੋਵੇ, ਵੱਧ ਵੱਧਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੰਗਰ ਚਲਦੇ, ਹਸਪਤਾਲ ਚਲਦੇ ਨੇ, ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਥਾਂ ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਧਦਾ ਹੈ -

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੈ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੪

ਇਹ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੀਸਰੇ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ ਪਰ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਣ ਤਾਂ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਬਾਣੀਆਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਪਰ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅੰਦਰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੇਪ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਉੱਠ ਸਕੇ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਛਤਾਵਾ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੀ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਤੋਲ ਕੇ, ਜੋਖ ਕੇ, ਪਰਖ ਕੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹੀ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿੰਦੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪਿਛਲੀ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਵੇ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਹੀ, 4-5 ਸਾਲ ਦਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਓ, ਮੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਓ, ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪਣੈ, ਮੈਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦੈ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ। ਜਿੰਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਪਿਛਲਾ। ਵੈਸੇ ਉਹ ਜਾਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਉਹ ਯੋਗ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਐਸੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਦਾ ਫਲ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ 'ਚ ਵਾਸਾ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਨ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਐਸੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ'। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਐਸੀ ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਵੀ ਵਿਸਰ ਜਾਵੇ ਭੇਰਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕਰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੮

ਐਸਾ ਪਿਆਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਜੇ ਐਸਾ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਪੈ ਜਾਵੇ -

ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ ਜਪਿ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥
ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ ਸੁਵਣੀ ਸੁਨਣਾ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਠਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੫੧੭

ਉਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਦਰਗਹ ਮਿਲਦੈ ਥਾਉਂ,
ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਰੱਤਿਆਂ-ਰੱਤਿਆਂ।

ਇਹ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦੈ ਕਿ ਜਾਓ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਭੁੱਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾਓ। ਕਬੁੱਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟਾਓ। ਉਲਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਹਟਾਓ, ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਨਾ ਗੁਆ ਬੈਠਣ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥
ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਅੰਗ- ੨੪੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਟੁੱਟੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦੇਣਾ। ਛੇਵੇਂ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥
 ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥
 ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥
 ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥
 ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
 ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥
 ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥
 ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੮

ਉਹ ਕਿਤੇ ਜਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹੱਥ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪਈ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਈਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਰਦੈ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜ਼ੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥
 ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥
 ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥
 ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੬੭੭

ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਵਰਗ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮੈਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਗਿਣਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ। ਸਵਰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਈਦੇ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਇਥੇ ਆ ਜਾਈਦੇ। ਫੇਰ ਉਹੀ ਕੰਮ, ਉਹੀ ਕਰਮ ਫੇਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦੈ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਰੋਂਦੇ ਹਾਂ, ਸੁਖ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਜੋ ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੇ ਉਹਦਾ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲੋਂ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦੈ। ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ ਨਾਲੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਇਥੇ ਨਾਲੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲੋਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਸਵਰਗ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਇੰਦਰ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਕਰਮ ਦੇਵ ਲੋਕ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ, ਫੇਰ ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ ਹੈ, ਪ੍ਰਜਾਪਤ ਲੋਕ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਹੈ, ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਹੈ, ਜ਼ਰਬ ਦੇ ਲਿਓ ਕਿਤੇ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠ ਕੇ। ਸੌ-ਸੌ ਵਧਾਈ ਜਾਇਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਐਨੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਆਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇਗੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੋਚਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਪ ਕਰਕੇ ਉਪਰ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਸਮਾਂ ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਚਾਹੇ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦੈ। ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਨਾ। ਉਹ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਐ-

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥

ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥

ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਇਹਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇ, ਅੱਖ ਹੈ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲਓ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਐ। ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ-

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੯੪੭

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕਿਲ੍ਹਾ। ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ, ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਲਮੂਤਰ ਦੇ ਇੰਦਰੇ। ਨੌਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ? ਜਦੋਂ ਅੰਦਰਲੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਦਿਬਯ ਅੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਿਤ ਸਮਾਗਮ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਨਗਰ ਧਮੋਟ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਿਖੇ

ਪਲੀਆ (ਯੂ.ਪੀ.) ਵਿਖੇ

ਬੁੰਦੀ (ਰਾਜਸਥਾਨ)

ਸੋਲਖੀਆਂ ਵਿਖੇ ਖੁਨਦਾਨ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੋਲਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੋਭਿਤ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

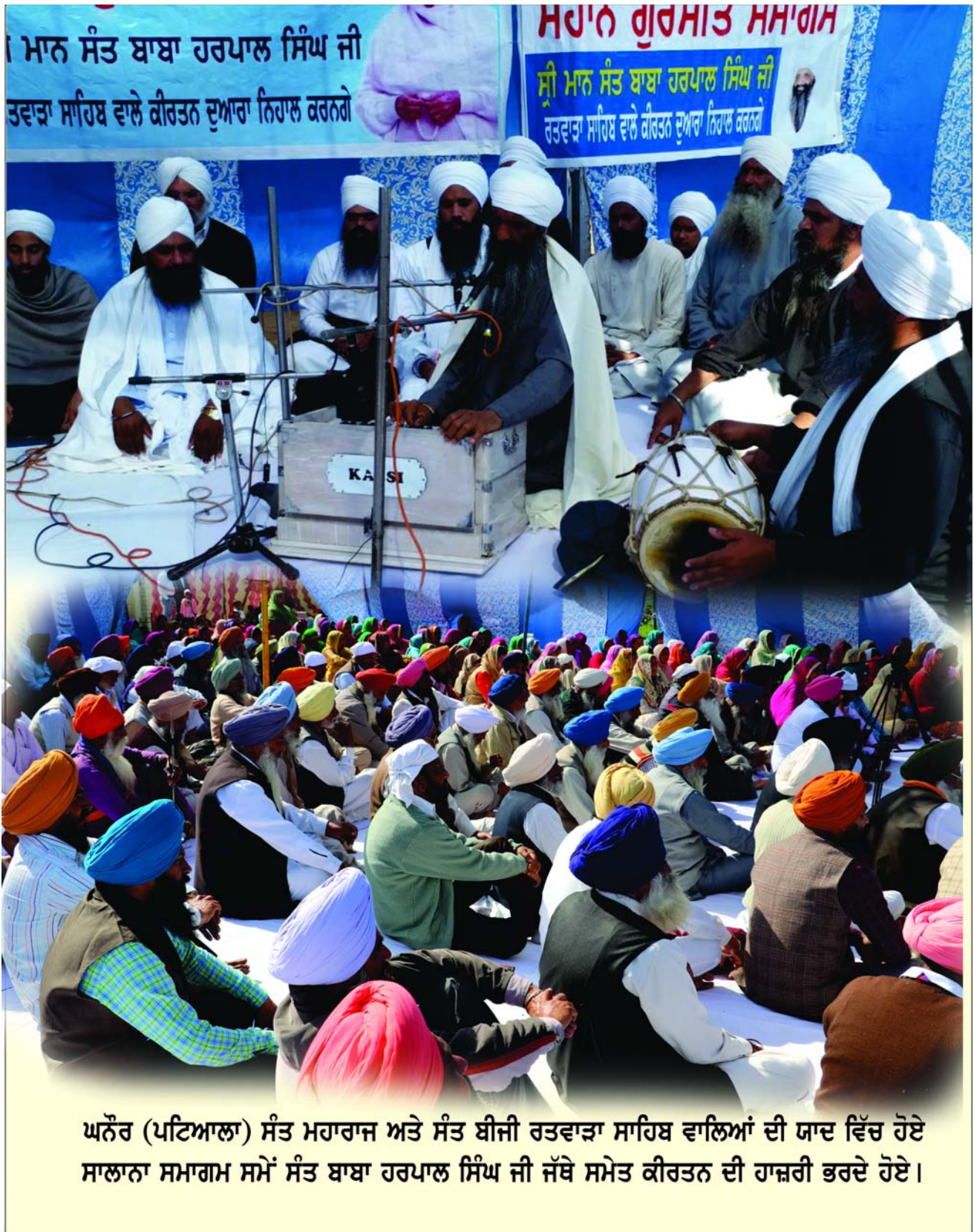
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਣ ਰਹੀ ਚਾਰਦਿਵਾਰੀ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ

ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਬ੍ਰਾਂਚ 'ਸੰਤ ਬੇਲਾ' (ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਫਰੀ 'ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਚੁਣਜੀਤ ਕੌਰ ਪੌਲੀ ਕਲੀਨਿਕ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਮੇਂ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਡਾ. ਸਾਹਿਬਨ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

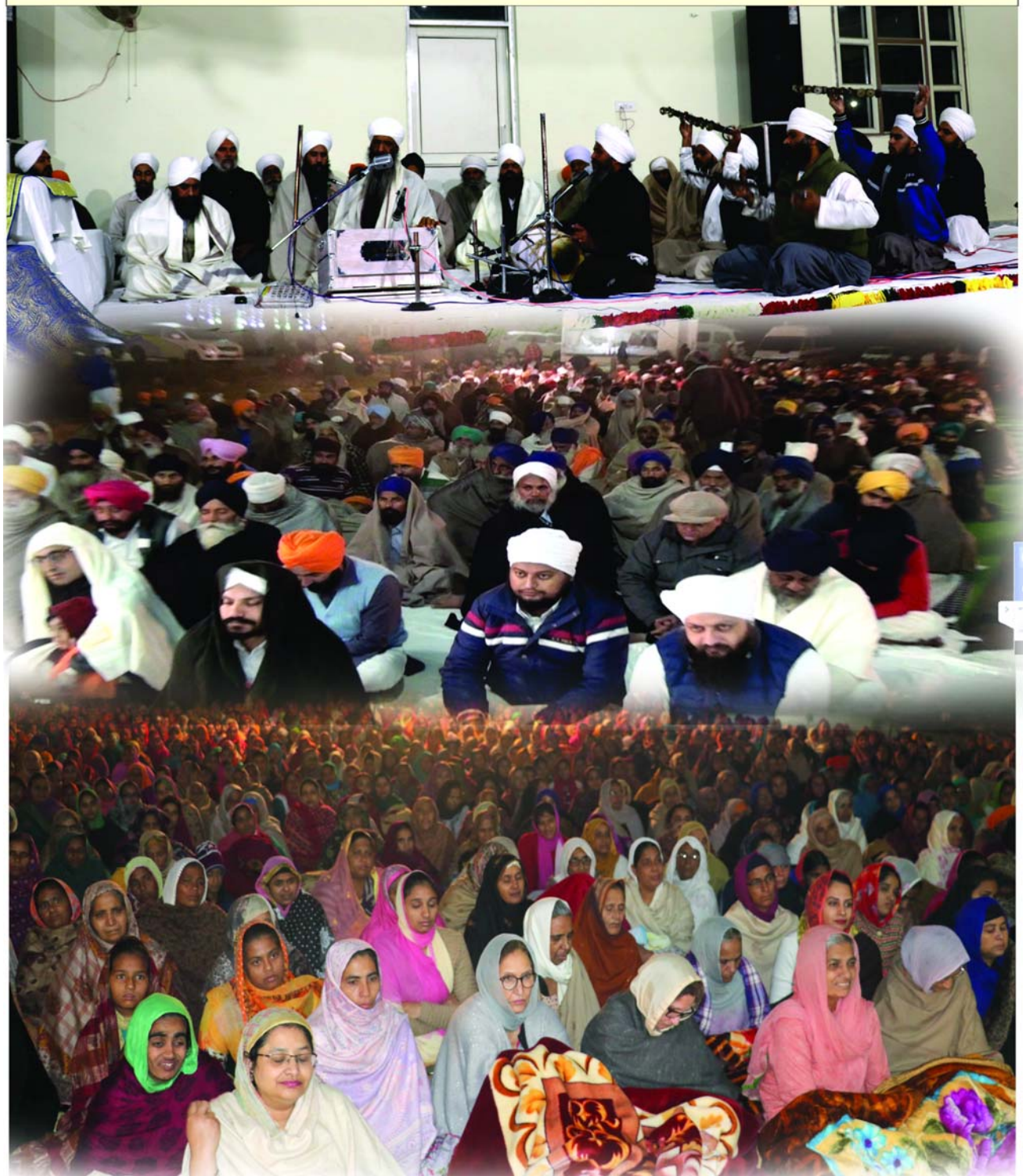
ਸੰਤ ਬੋਲਾ (ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਨਵੇਂ ਬਣਨ ਜਾ ਰਹੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰਾਂ ਲਈ 'ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖ ਅਸਥਾਨ' ਦੇ ਸ਼ਿਲਾਨਿਆਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਘਨੌਰ (ਪਟਿਆਲਾ) ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬੀਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸੰਤ ਬੋਲਾ (ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ ਦਿਸ਼।

ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦੈ? ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਬਯ ਕੰਨ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਨਹਦ ਨਾਦ, ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਹੋ ਰਿਹੈ ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਂਦੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਬਯ ਰਸਨਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਸਾ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਜੋ ਹੈ, ਉਹ ਐਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਨਸ਼ਾ ਹੈ, ਉਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਧਾਰਨਾ - ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ,
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ-ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ।

ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ, ਉਤਰ ਜਾਇ ਪਰਭਾਤਿ।
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ। (ਜਨਮ ਸਾਖੀ)

ਮਹਾਨ ਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ ਜਦੋਂ ਦਿਬਯ ਰਸਨਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਬਯ ਨਾਸਕਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਗੈਰ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਤੋਂ, ਬਗੈਰ ਪਰਫਿਊਮਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸ ਸਰੀਰ ਵੀ ਮਿਲਿਐ। ਐਸੇ ਕੀਮਤੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਇੰਦਰੇ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੇਫਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਉਹ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਅਰ ਉਹ ਚਾਬੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਵੇਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੋਇਐ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥
ਅੰਗ- ੨੦੫

ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦੈ ਯਤਨ ਕਰ ਲੈ, ਨਹੀਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਾਬੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸ਼ਬਦ ਲਾ ਕੇ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਚਾਬੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਚਾਬੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਤਰ ਦੀ ਚਾਬੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੰਤਰ ਦੇ ਕਹੇ 'ਤੇ ਸਿਮ-ਸਿਮ ਕਹੇ ਤੇ ਅਲੀ

ਬਾਬਾ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਦੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਸਾਖੀ। ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਦੌਲਤਾਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਆਦਮੀ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਐਨੀ ਦੌਲਤ? ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਗੁਰਦੁਆਰੈ ਲਾਇ ਭਾਵਨੀ
ਇਕਨਾ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥
ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ
ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੨੨

ਐਨੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹਦਾ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਏ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਨੂੰ ਵਰਤੋ। ਲੇਕਿਨ ਮਨੁੱਖ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵਰਤਣੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਸਰੀਰ - 'ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥' ਜਦੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ - 'ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥' ਧੁਨ ਹੈ ਉਥੇ ਲਗਾਤਾਰੀ, 24 ਘੰਟੇ ਅਨਹਦ ਦੀ। ਕੌਣ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੈ ਉਥੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਨੇ -

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੈ ਫੇਰ? ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਦਿਸ ਗਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥
ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ ॥
ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ। ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ। ਵਿਸਮਾਦ ਹੀ ਵਿਸਮਾਦ ਹੈ। ਐਨੇ ਨਾਦ ਵਜਦੇ ਨੇ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 'ਸੋ ਦਰੁ' ਦੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿਹੜੇ

ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਗਾ ਰਹੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਐ ਕਿ -

ਹੋਰ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ
ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੬

ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਈਏ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਿਹੈ ਸਾਰਾ ਕੁਛ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਏਸ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ।

ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਜੋੜ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜੇਗਾ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਚੁੱਕੇਗਾ ਤੇਰੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਅਨਹਦ ਝਨਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਰਨਾ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫੇਰ ਸੁਰਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਣ। ਸੁਰਤ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਬਾਹਰ ਖਿੰਡੀ ਪਈ ਹੈ। ਬਾਹਰਲਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਐਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਐਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਏਗਾ ਭਾਈ? ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਵਾਜਾ ਤੂੰ ਵਜਾ ਲੈ। ਚਲੇ ਗਏ ਸਾਰੇ -

ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੈ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹੀ ਤੂ ਜਣਿਓਹਿ ॥
ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿ ਗਏ ਤੂੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਣੋਹਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮੧

ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਜਿਹੜੇ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਸੀ। ਉਂਗਲੀ ਲਾ ਕੇ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ, ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰਾ ਹਾਲ ਹੋਣੈ। ਤੂੰ ਵੀ ਚਲਿਆ ਜਾਣੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਨਾ ਫਸ। ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਕਰ। ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਸਰੀਰ ਮਿਲਿਐ। ਉਹਨੂੰ ਵਾਂਝਾ ਨਾ ਗੁਆ। ਵਾਂਝਾ ਗਵਾਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਸੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣਿਆ ਓਏ।
ਐਸਾ ਸਰੀਰ ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ,
ਅੰਦਰ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰੀ, ਦੱਸ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਕਾਹਤੋਂ ਮਾਨਣ
ਜਨਮ ਧਾਰਿਐ। ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ -
ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥ ਅੰਗ- ੪੫੦

ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਲੱਕੜੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦੈ। ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੈ -

ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੂ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥
ਪਸੂ ਮਰੈ ਦਸ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੧

੪੪ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਭੈੜੇ ਸਰੀਰਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਤੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਿਐਂ, ਤੇਰੀ ਵਤ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਬੀਜਦਾ। ਜੇ ਵਤ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਕਣਕ ਬੀਜੇ ਨਾ, ਫੇਰ ਕੀ ਖਾਏਗਾ।

ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ
ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੦

ਖੇਤ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ ਖਾਲੀ, ਵੱਤਰ 'ਚ ਦਾਣਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਵੱਤਰ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਫੇਰ ਹੋਏਗਾ ਕੀ -

ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੯੪੭

ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲੰਘਾ ਲਿਆ ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਤੇ ਹੋਏਗਾ ਕੀ?

ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥
ਅੰਗ- ੪੫੦

ਮਨਮੁਖਿ ਆਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਵੈ ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥
ਜਿਤਨੇ ਨਰਕ ਸੇ ਮਨਮੁਖਿ ਭੋਗੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੇਪੁ ਨ ਮਾਸਾ ਹੇ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੭੩

ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਰਸਤਾ। ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਰਸਤਾ ਹੈ ਭਾਈ! 'ਮਨਮੁਖਾ ਨੇ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥'

ਸੋ ਐਸਾ ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਐ, ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਚਾਬੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਿਆ। ਦੱਸ ਤੇਰੇ ਜਨਮ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ? ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਜਗ 'ਤੇ ਆਇਆ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਨਾ ਆਇਆ -

ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥
ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਖੋਰ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੧
ਆ ਤਾਂ ਗਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਬੁੱਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਬੁੱਝਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪਸੂ ਦਾ ਪਸੂ ਰਹਿ ਗਿਆ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਆਤਮ ਗਿਆਨ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-39)

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਸੈਣ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੇਵਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਰੀਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਸਗੋਂ ਦੋਵੇਂ ਹਲਟ ਚਲਾਉਣੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਨਾਮ ਵੀ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਸ ਬੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਹੋਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਣ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਉਹ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਕ ਆਪਣੀ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਇਕ ਸੁਆਸ ਵੀ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ।

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥

ਅੰਗ- 2੬

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਾਏ ॥

ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥

ਸੇ ਤਪੁ ਪੁਰਾ ਸਾਈ ਸੇਵਾ ਜੋ ਹਰਿ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ਹੇ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੨੧

ਪਾਨੀ ਪਖਾ ਪੀਸਉ ਸੰਤ ਆਗੈ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਜਸੁ ਗਾਈ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਮਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੈ ਇਹੁ ਬਿਸੁਮ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੬੭੩

ਜਿਹੜੀ ਮਨਮਤਿ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰਨ, ਬੜਾ ਦਾਨੀ ਹੈ, ਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਬੇ ਤਬੇ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਪਿਆ

ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਬੇ ਤਬੇ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਿਉ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ॥

ਪਥਰ ਕੀ ਬੇੜੀ ਜੇ ਚੜੈ ਭਰ ਨਾਲਿ ਬੁਡਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੦

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਸਿਰੁ ਦੇ ਛੁਟੀਐ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਪਾਏ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੧

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਇਹੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ -

ਸੰਗਮ ਜੋਧ ਜਤੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਨੁ ਸੇਵਾ ਫਲੁ ਕਬਹੁ ਨ ਪਾਵਸਿ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ॥

ਅੰਗ- ੯੯੨

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਿਖਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੨੮/੪

ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਲਈ ਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਾਇਆ ਤੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਲਿਆ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਜੀਗਰ ਨੇ ਜਾਦੂ ਦਿਖਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਪਾ ਕੇ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਪਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਿਵਲੀ-ਭੁਅੰਗਮ ਆਦਿ ਹਨ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਭਰਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਅੰਗਮ ਭਾਠੀ ਰੇਚਕ ਪੁਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬੁਝਿ ਮਰੈ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੪੩

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥
ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੇਵੇ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪੩

ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਉਸ ਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਣ ਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਜਾਈ', ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਦੁਬਿਧਾ ਚੁਕੈ ਤਾਂ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੪੩

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਹੁਣ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਬੰਦਗੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਹੋਵੇ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੀ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ ਜਿਥੇ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਦੀ ਗੂੰਜਾਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਇ ਆਈ। ਉਥੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਜ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਜ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਜਿਥੇ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਦੀ ਹਰ ਵਕਤ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥

ਪੰਚ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ ॥

ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ

ਜਾਇ ॥ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥
ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥
ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਸਤਰ ਧੋਂਦਾ ਹੈ, ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਐਨਾ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਕੰਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਜਜਮਾਨ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਾਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਇਸ ਨੇ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਸੀ। ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਤੂੰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਮਗਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕੰਮ ਉਤੇ ਜਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੋਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿਆਰਿਓ! ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ ਤੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ -

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ

ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਅੰਗ- ੪੫੧

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੪੦੩

ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਇਧਰ ਆ ਕੇ ਆਹ ਕੰਮ ਕਰ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਕਰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਧਰ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਦੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਆ ਦਿਤੀਆਂ। ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਾਲੇ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰ ਵਾਲੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਿਆਰ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਵੀ ਸਹੀ ਹਨ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਇਕ ਬੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੰਮ ਸਾਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੁਲ ਮਾਲਕ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਬਣ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਗ ਰੂਪ ਬਣ ਕੇ ਪੈਜ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਵਿਸਰ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਐ ਮਨਾ! ਅੱਜ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂਗਾ? ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਹੈ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਤੂੰ ਕਈ ਸ਼ਕਲਾਂ ਧਾਰ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਸਾਰੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਝੱਟ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਰਜ ਕੌਤਕ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਸ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਕੇ ਜਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਘਰ ਵਾਲੇ ਮਠਿਆਈ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਇਕ ਸੀ ਜਾਂ ਕਈ ਪਿੰਗ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ ਇਹ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਬਣ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਜਜ਼ਬ ਰੱਖ ਕੇ ਅਜ਼ਰ ਨੂੰ ਜਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਾਲ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ

ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਤਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ -

ਮਨ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧਿਆਨੁ ਧਰਾ ॥
 ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਿਓ ਗਿਆਨੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹਰਿ ਨਾਮਾ
 ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਮਇਆ ਕਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਕਾਲ ਜਾਲ ਅਰੁ ਮਹਾ ਜੰਜਾਲਾ ਛੁਟਕੇ ਜਮਹਿ ਡਰਾ ॥
 ਆਇਓ ਦੁਖ ਹਰਣ ਸਰਣ ਕਰੁਣਾਪਤਿ
 ਗਹਿਓ ਚਰਣ ਆਸਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਨਾਵ ਰੂਪ ਭਇਓ ਸਾਧਸੰਗੁ ਭਵ ਨਿਧਿ ਪਾਰਿ ਪਰਾ ॥
 ਅਪਿਉ ਪੀਓ ਗਤੁ ਥੀਓ ਭਰਮਾ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਜਰੁ ਜਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੧

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸਿੱਖਾ! ਨਿਹਾਲ! ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਵੀ ਤਰਿਆ ਤੇ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿਤਾ, ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਉਣਾ ਧੰਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ, ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਸਾਰੇ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਤੂੰ, ਮੈਂ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ, ਤੂੰ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ 'ਮੈਂ' ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ 'ਮੈਂ' ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ ਜਦ 'ਮੈਂ' ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ 'ਤੂੰ' ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥
 ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ
 ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੭

ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੀ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਲਹਿਰਾਂ ਕਰਕੇ ਪਰਦਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਝੰਗ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਬਣ ਕੇ ਵੱਖ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ

ਚੇਤੁ

ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ ਭਲਾ ਭਵਰ ਸੁਹਾਵੜੇ ॥
ਬਨ ਫੁਲੇ ਮੰਝ ਬਾਰਿ ਮੈ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਬਾਹੁੜੈ ॥

ਅਰਥ - ਚੇਤੁ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਬਸੰਤ ਦਾ ਮੌਸਮ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭੰਵਰੇ ਸੁਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਭੀ ਖਿੜ ਪਏ ਜੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸੇ।

ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ਧਨ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ
ਬਿਰਹਿ ਬਿਰੋਧ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥
ਕੋਕਿਲ ਅੰਬਿ ਸੁਹਾਵੀ ਬੋਲੈ ਕਿਉ ਦੁਖੁ ਅੰਕਿ ਸਹੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੭

ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ-ਅਨੰਦ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਸਰੀਰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਚੇਤੁ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ) ਕੋਇਲ ਅੰਬ ਦੇ ਰੁਖ ਤੇ ਬੈਠੀ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਵਿਯੋਗਣ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਚੁਭਵੇਂ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਭਵਰੁ ਭਵੰਤਾ ਫੁਲੀ ਡਾਲੀ ਕਿਉ ਜੀਵਾ ਮਰੁ ਮਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਚੇਤਿ ਸਹਜਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ
ਜੇ ਹਰਿ ਵਰੁ ਘਰਿ ਧਨੁ ਪਾਏ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੮

ਭੰਵਰੇ ਫੁੱਲਾਂ ਡਾਲੀਆਂ ਦੁਆਲੇ ਭੁੱਂਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਸੰਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਦੁਖੀ ਮਨ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ, ਇਹ ਵਿਛੋੜਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਰਨ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਪਤੀ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸਹਿਜ-ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਭਿਨਾਸੀ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-
ਨਾਨਕ ਤਿਨਾ ਬਸੰਤੁ ਹੈ ਜਿਨੁ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਕੰਤੁ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਕੰਤੁ ਦਿਸਾਪੁਰੀ ਸੇ ਅਹਿਨਿਸਿ ਫਿਰਹਿ ਜਲੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੭੯੧

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ -

ਨਾਨਕ ਤਿਨਾ ਬਸੰਤੁ ਹੈ
ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥
ਹਰਿ ਵਠੈ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪਰਫੜੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੦

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਬਸੰਤ ਦੀ ਬਹਾਰ ਵਾਂਗ ਅਨੰਦ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਸੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਾ ਵੇਚ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਕਾਰੁ ਸੰਸੇ ਮਹਿ
ਤਰਿਓ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ॥ ਅੰਗ- ੧੩
ਠਾਕੁਰ ਤੁਮੁ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥
ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ
ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੧੮

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸਮਝ ਕੇ ਡਰਦੇ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਡਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ 'ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ' ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੫੪

ਗੁਰਮਤੀ ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ
ਪ੍ਰਭੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਥਾਈ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੨੨੦

ਸੋ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਰਹਿਤਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਪਾਰ ਲਵੇ, ਜਿਹੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ, ਚਲ ਪਵੇ, ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਲੰਘਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਾਂ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸ ਵਕਤ ਕੇਵਲ ਪਛਤਾਵਾ ਪੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ -

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥
ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਮੰਜ਼ਿਲ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨੇੜੇ ਵੀ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਘੋਲ ਹੈ, ਯੁੱਧ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੋ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ, ਸਿਮਰਨ ਕਰੇਗਾ, ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਅੰਦਰ ਸੌਂਕ ਤੋਂ ਮਿਲਣੇ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਾਇਆ ਰੰਛਣਿ ਜੇ ਥੀਐ ਪਿਆਰੇ ਪਾਈਐ ਨਾਉ ਮਜੀਠ ॥
ਰੰਛਣ ਵਾਲਾ ਜੇ ਰੰਛੈ ਸਾਹਿਬੁ ਐਸਾ ਰੰਗੁ ਨ ਡੀਠ ॥ ੨ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਚੋਲੇ ਰਤੜੇ ਪਿਆਰੇ ਕੰਤੁ ਤਿਨਾ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਧੁੜਿ ਤਿਨਾ ਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ ਜੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੨

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੂੜੁ ਗਾਲੀ ਹੋਛੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੧
ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੧

ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖਰ ॥
ਕੀਨੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖਰ ॥
ਕਿਨਕਾ ਏਕ ਜਿਸੁ ਜੀਅ ਬਸਾਵੈ ॥
ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ ਨ ਆਵੈ ॥
ਕਾਂਖੀ ਏਕੈ ਦਰਸ ਤੁਹਾਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਉਨ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੨

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਜ ਬੈਠੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀਓ, ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ। ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਦੁਆਬਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਮਹੀਨਾ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਸਤਿਸੰਗ ਇਥੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਕਿ ਘਰ-ਘਰ, ਨਗਰ-ਨਗਰ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੈ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ਅੰਗ- ੨੨

ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਕੇ -

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਡੀਠਾ ॥
ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੩

ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੇਖਿਆ, 'ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ' ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਾਰੀ

ਬਾਤ ਹੈ। 'ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ' ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ 'ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ' 'ਚ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਕੈਸੀ ਅਗੰਮ, ਅਸਚਰਜ ਬਾਤ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੁਛ ਪਿਆ ਹੈ -

ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥
ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥ ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਪਰ ਇਹ ਬਾਤ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ। ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ, ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਅਨੁਭਵੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ। ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਜੋ ਪਰਾਲਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਹ ਬਚਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। 'ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਡੀਠਾ ॥ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥' ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਵਸਥਾ ਕੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਉਰਾ ਬਿਖਿਆ ਮੀਠੀ ॥
ਸਾਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨੈਨਹੁ ਡੀਠੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੬੨

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਹੈ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥
ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੫੩੮

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਬਿਹੁ ਹੈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਉਤਰਨੀ ਹੈ? ਇਕ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਹੜਾ ਬਾਹਰ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦੈ ਉਹ ਮਿਲਦੈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤ੍ਰ। ਉਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ-
ਨਾਮੁ ਕਹਤ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ਸੂਚੀ ਭਈ ਰਸਨਾ ॥ ਅੰਗ- ੮੧੧

ਇਹ ਰਸਨਾ ਕਿਵੇਂ ਸੁੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਰਤਨ ਜੂਠੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁੱਚਮਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਤਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਾਣੀ, ਨਾਮ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ -

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ

ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੩੪੨

ਮਨ ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਚੰਚਲ ਹੈ, ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕੇ, ਰੁਕਦਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ 'ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ ॥' ਉਹ ਬੰਨਾ, ਰੋਕ ਕਿਹੜਾ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਦੂਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ ॥' ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ 'ਨਾਮ'। ਬਾਣੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ -

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮ॥

ਅੰਗ- ੨੯੭

ਮਨ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਹਨੂੰ ਪੈਂਖੜ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਮਨ ਖੁਟਹਰ ਤੇਰਾ ਨਹੀ ਬਿਸਾਸੁ ਤੂ ਮਹਾ ਉਦਮਾਦਾ ॥

ਖਰ ਕਾ ਪੈਖਰੁ ਤਉ ਛੁਟੈ ਜਉ ਉਪਰਿ ਲਾਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੧੫

ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮੰਤਰ ਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਨਾਮ ਤਕ ਲੈ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ 'ਚ ਸਥਿਤੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਤੇ ਠੀਕ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਓ ਕਿ ਗਧੇ ਦੇ ਪੈਂਖੜ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਭਾਰ ਲੱਦ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹਨੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਨਾ। ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਮਨ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੰਨਾਈਏ। ਮਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤ੍ਰ ਲਈਏ, ਮੰਤਰ ਦੀ ਫੇਰ ਕਮਾਈ, ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰੀਏ। ਫੇਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਮਨੋ ਨਾਸ਼, ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ, ਤੱਤ ਗਿਆਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੨

ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਯਾਦ ਕਿ ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਕਿਵੇਂ ਰਹੇ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ, ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ

ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਿਸਾਲ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿੱਲੀ ਤੋਂ ਕੱਪੜਾ ਨਹੀਂ ਟੰਗ ਸਕਦੇ। ਕੋਈ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੂਗੋਲ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਚੰਦਰਮਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਤਾਰੇ, ਸਿਤਾਰੇ ਸਾਰੇ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚੰਦਰਮਾ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰਹਿ ਹਨ ਸਾਰੇ। ਸੂਰਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਸੂਰਜੁ ਏਕੋ ਰੁਤਿ ਅਨੇਕ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਵੇਸ ॥

ਅੰਗ- ੧੩

ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਦੂਰ ਧਰਤੀ ਚਲੇ ਗਈ ਸਰਦੀ ਹੈ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਜਾਂ ਸਾਊਥ, ਨੋਰਥ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਠੰਢਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਬਰਫ ਜਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਭੂ-ਮਧ ਰੇਖਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਬੜੀ ਵਸੋਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਗਰਮੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਧਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਾਊਥ ਵਲ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਦਰਾਸ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹੀ ਗਰਮੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸੁਨਾਮੀ ਆਈ, ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਰਿਲੀਫ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਕੰਬਲ ਲੈ ਗਏ, ਦਸੰਬਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਠੰਢ ਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਧੋਤੀ ਹੀ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਿਹੜਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦੈ, ਉਹਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਵੇ। ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਦੀ, ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਬਣ ਗਏ। ਫੇਰ ਮਨ, ਬੁੱਧ, ਚਿੱਤ, ਅਹੰਭਾਵ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ 'ਤੇ ਮੈਲ ਪੈ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ -

ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ ॥

ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ ਕੇਤੀਕ ਮੁਦਤਿ ਚਲਤੇ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਇਓ ॥

ਅੰਗ- ੯੯੯

ਚਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਟੁੱਟ

ਗਿਆ, ਉਹ Back to sorce ਜਿੱਥੋਂ ਟੁੱਟਿਆ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਦਾ ਸਫਰ ਕਿੰਨਾ ਲੰਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਟੁੱਟ ਕੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ ॥
ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥

ਅੰਗ- ੧੫੬

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੧੭੬

ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਲੰਘ ਗਏ, ਬਲਦ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਰੁਖ, ਬਿਰਖ ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਬਣੇ। ਕਿਉਂ ਬਣੇ? ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿੱਥੋਂ ਟੁੱਟੇ ਉਥੇ ਹੀ ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜੁੜਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਜੂਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥
ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥
ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥
ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥
ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥
ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥ ੨ ॥
ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ ॥
ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥
ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥ ੩ ॥
ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਲਾਇਆ ਸੇਵ ॥
ਤਿਨ ਹੀ ਪਾਏ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਾ ਕੇ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟ ॥
ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ਜੋਨੀ ਬਾਟ ॥ ੪ ॥
ਇਹੀ ਤੇਰਾ ਅਉਸਰੁ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਾਰ ॥
ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਤੂ ਦੇਖੁ ਬਿਚਾਰਿ ॥
ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਜੀਤਿ ਕੈ ਹਾਰਿ ॥
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ਪੁਕਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਇਥੇ ਕਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਆਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਨੇ -

ਜਗ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਾਢੀਅਹਿ ਵਿਰਲੇ ਕੋਈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੭

ਵਿਰਲੇ ਨੇ।

ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲ ਫਕਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੧

ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਿਹੜੀ ਨੇ ਅਪਰਾ ਵਿਦਿਆ ਦੀਆਂ, ਪਰਾ ਵਿਦਿਆ ਤਾਂ ਸਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅੰਦਰਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਜਿੰਨੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸ ਮਾਨੁਖ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਹਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਕਿਉਂ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੋਤ ਤੋਂ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਉਹ ਅੰਦਰਲਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਹਨ। ਆਪਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਅੱਖਰ ਨੇ -

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖੁਰ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੨

ਜਿੰਨੇ ਵੇਦ ਨੇ, ਪੁਰਾਨ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਝੂਠੇ ਨੇ -

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੫੦

ਵੇਦਾ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਉਤਮੁ ਸੋ ਸੁਣਹਿ ਨਾਹੀ

ਫਿਰਹਿ ਜਿਉ ਬੇਤਾਲਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੧੯

ਬੇਤਾਲੇ ਅਸੀਂ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਕ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਰਨ।

ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੫

ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਬੈਠੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਮੁਹਾਰਨੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਟੀਚਰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਜਿਹਨ 'ਚ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਦਮ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦੇ, ਇਕ ਤਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆਈ ਜਾਂਦੇ ਫੇਰ। ਤਰਜ਼ ਜਿਹਨ 'ਚ ਵਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਧੁਨ ਬਣਾਈ,

ਸੱਤਵੇਂ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੯

ਉਹ ਕਥੀ ਤਾਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਕ ਬਾਹਰ
ਪੁਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ
ਪੁਨ ਬਣਾ ਲਓ। ਪੁਨ ਬਣਾ ਕੇ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੋ,
ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਵਾਸ ਜਾਂਦੇ, ਵਾ.....ਹਿ.....ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਸਵਾਸ
ਆਉਂਦੇ ਗੁ.....ਰੂ.....। ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਅੰਦਰਲਾ ਜਿਹੜਾ 'ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ' ਗਗਨ ਮੰਡਲ
ਉਹ ਐਸਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ
'ਚ ਜਦੋਂ ਬਣਦੇ ਸੀ ਮੰਦਰ, ਜਾਂ ਗੁੰਬਦ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਘੰਟਾ
ਵਜਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੇ। ਮੰਦਰ 'ਚ ਜਦੋਂ ਜਾਂਦੇ
ਨੇ, ਘੰਟਾ ਖੜਕਦਾ, ਸੰਖ ਵਜਦਾ ਇਹ ਅੰਦਰਲੀਆਂ
ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰਲਾ
ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਨ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ, ਗੂੰਜਾਰ
ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਉਪਰ ਗੋਲ ਗੁੰਬਦ ਹੁੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ
ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਲੈਂਟਰ ਪੈਣ
ਲਗ ਗਏ। ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਜਿਵੇਂ ਗੁਹਾਰੇ ਨੂੰ ਪਾਥੀਆਂ
ਨਾਲ ਚਿਣਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਸਿੱਧਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਉਪਰ
ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਗੁੰਬਦ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼
ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਵਾਜ਼ ਜਦੋਂ ਘੰਟੇ, ਘੜਿਆਲ,
ਪੁਨਕਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋੜੀ
ਵਜਦੀ ਹੈ, ਵਾਜਾ, ਰਾਗ 'ਚ ਕੀਰਤਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਰਬਾਬ
ਸੁਰ ਕਰ। ਬਾਣੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਉਤਰੀ
ਹੈ -

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥
ਅੰਗ- ੬੨੮

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਜੁਗਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੇ ਇਹ ਦਸ ਦਿਤਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ
ਹੈ। ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਜੁਗਤ ਨਾਲ, ਬੋਲ ਕੇ ਵੀ
ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਫੇਰ ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ
ਹੈ, ਪਸੰਤੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਜੀਭ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਜਪਣਾ।

ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ ॥
ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੬

ਜਿੱਥੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੇ, ਜਿਹਭਾ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੀ,
ਉਥੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੋ,

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ, ਸਵਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਿਆਓ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਬਾਹਰਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਅੰਦਰਲਾ
ਇਸ਼ਨਾਨ ਉਹ ਮੁਖ ਪੂੜ, ਸਤਿਸੰਗ, ਗੁਰੂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ
ਸੁਣ ਕੇ, ਕਮਾ ਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਮੁਖ ਪੂੜ
ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ -

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫
ਫੇਰ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਕਿੰਨੇ ਨੇ।

ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀ ਘਾਤੁ ਕੰਵਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੧੩

ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦੇਣੀ,
ਗਊ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦੇਣੀ, ਕੰਵਕਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ; ਅੱਜ
ਇਹ ਪਾਪ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਪੁੱਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੱਚੀ
ਨੂੰ ਜਨਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕੁੱਖ 'ਚ ਹੀ
ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਾਰ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ -
ਹੁੱਕਾ ਹਜਾਮਤ, ਹਲਾਲੇ ਹਰਾਮ।

ਇਹ ਪਾਪ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਇਹ ਪਾਪ ਉਤਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ
ਉਤਰਦੇ। ਇਹ ਪਾਪ ਉਦੋਂ ਉਤਰਣਗੇ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰਲੇ
ਤੀਰਥ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ
ਇਨਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦੇ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ,
ਅਹੰਕਾਰ। ਪੰਜ ਠੱਗ ਨੇ - ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ,
ਜੋਬਨ।

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥
ਏਨੀ ਠਗੀਂ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥
ਅੰਗ- ੧੨੮੮

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੂਲੇ ਕਪਟ ਨ ਕੀਜੈ ॥
ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ ॥
ਤਬ ਤੇਰੀ ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਓ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥
ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਕੋਈ ਨਹੀ ਤੇਰਾ ॥
ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਕੀ ਨ ਜਪਹਿ ਸਵੇਰਾ ॥ ਅੰਗ- ੬੫੬

ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗ ਕੇ। ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਚਰਿੱਤਰ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਲਓ ਜੇ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ -

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਜਦੋਂ ਭਜਨ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਧ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਹਾਈ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਬੋਲ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ mantly ਪੜ੍ਹਾਈ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੁਸਤਕ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨਾਭੀ 'ਤੇ ਜੋਰ ਦਿਓ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥
ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੫

ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ, ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਹੈ ਪਉਣ- 'ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਡਨ ਪੰਖੇਰੂ ਬਨ ਕਾ ॥' ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਜੁਗਤੀ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲੈ। ਤੂੰ ਸਵਾਸ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇ, ਇਸ 'ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਵਾਸ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਵੇ, ਖਾਲੀ ਸਵਾਸ ਨਹੀਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਹੁੰਦੈ, ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਵੀ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੈਠ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ। ਕਿੰਨਾ ਸੁਣਨ 'ਚ ਅਨੰਦ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ ॥
ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੬

ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰੋ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਭੰਡਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਆਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੀ

ਮਦਦ ਲੈ ਲਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰਲਾ ਰਸਤਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਇਹ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਵਿਚਾਰੋ।

'ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥' ਕਿ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਣ -

ਬਾਹਰਿ ਢੁਢਨ ਤੇ ਛੂਟਿ ਪਰੇ
ਗੁਰਿ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਥਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੦੨

ਸਤਿਸੰਗ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਇਥੇ -

ਲੋਗੁ ਜਾਨੈ ਇਹੁ ਗੀਤੁ ਹੈ ਇਹੁ ਤਉ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ॥
ਅੰਗ- ੩੩੫

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ-
ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਅੰਗ- ੮੪੬

ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਥਾ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਹੋਇਆ, ਇਕ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਆ ਗਿਆ, ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸਭ ਨੂੰ। ਉਹ ਓਧਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਦੌੜ ਲਏ। ਸਰੋਤੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਹੁਣੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਸਭ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਥੀ ਹੀ ਜਦੋਂ ਸਿੱਧਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੁਣ ਦੌੜਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸੀ। ਜੇ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਭਜੋ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੀ ਹੈ-ਭੱਜ ਜਾਣਾ।

ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਮਿਥਿਆ ਪਰ ਇਥੇ ਕੀ ਸੱਚ ਹੈ? -

ਨਾਮੁ ਰਹਿਓ ਸਾਧੂ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਮੈ ਕਿਨ ਜਪਿਓ ਗੁਰੁ ਮੰਤੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਜਿਹਦੀ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਤੱਕ ਰੁਸਵਾਈ ਹੋ ਗਈ ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਆਪਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ (ਦਿਵਸ-ਮਾਰਚ 2, ਦਿਨ-ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ, 2018)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੰਮਤ 1757 ਚੇਤ ਬਦੀ (ਸੰਨ 1700) ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲਾ ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਸਜਾ ਕੇ, ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਉਪਰ ਸਸ਼ੋਭਤ ਸੂਰਬੀਰ ਖਾਲਸਾ, ਨਿਹੰਗ ਫੌਜਾਂ, ਗਤਕਾ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ 'ਹੋਲੀ' ਨੂੰ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸਾ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਯੁੱਧ-ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕਰਤਵ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੇ ਜੌਹਰ, ਗਤਕੇ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ, ਚੱਕਰਾਂ ਦੀ ਕਲਾ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ, ਨੇਜ਼ਾਬਾਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਲੀ ਦਾ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ, ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬੀਰ-ਰਸੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ-ਗੁਲਾਲਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ।

ਪਿਛੋਕੜ : ਹੋਲੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹਰਨਾਖਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਉਮੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਰੱਬ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬਜ਼ਿਦ ਸੀ; ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਇਸ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਹੀਂ; ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। 'ਜਲੇ ਹਰਨਾਖਸ, ਥਲੇ ਹਰਨਾਖਸ, ਹੈ ਭੀ ਹਰਨਾਖਸ, ਹੋਸੀ ਭੀ ਹਰਨਾਖਸ' ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਲੇ ਹਰੀ, ਥਲੇ ਹਰੀ' ਉਚਾਰਣ ਕਰਦਾ। ਹਰਨਾਖਸ ਇਸ ਵਿਦ੍ਵੇਹੀ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਹੋਲਿਕਾ (ਹੋਲੀ ਢੂੰਡਾ) ਨੂੰ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਹੋਲਿਕਾ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਮਚਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਲਿਕਾ ਤਾਂ ਸੜ ਗਈ, ਪਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾ ਵਿਗੜਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ -

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਹਰਨਾਖਸ ਦਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥
ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ ਨਾਮਦੇਉ ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੪੮੧

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਚੱਲਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਰੰਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਚ ਵਿਗਾੜ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਬਦਲ ਗਏ। ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ, ਗੰਦ ਮੰਦ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਚੱਲ ਪਈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੂਦਰਾਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਗਰਦਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਭਾਵ ਮੁਸੀਬਤ ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰੋਲ ਗੱਡੀਆਂ, ਬੱਸਾਂ, ਟਰੱਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਕੜ, ਗੰਦਗੀ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲਬੇੜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਲੋਕੀ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀ ਕੇ ਗਲੀਆਂ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁਲੜ ਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਪਰ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੋਝੀ ਆਈ ਹੈ, ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੋਲੀ ਇਕ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬਸੰਤ-ਬਹਾਰ ਦਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਮਹੀਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੇਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੋਹ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਲੇ ਤੇ ਤੁਖਾਰ ਕਾਰਨ ਵੀਰਾਨਗੀ ਅਤੇ ਪਤਝੜ ਕਾਰਨ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਮੌਲਦੀ ਹੈ, ਕਰੁੰਬਲਾਂ ਫੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਲੀ ਨੂੰ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਜੋਂ ਵੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਲਈ ਬੜਾ ਉੱਤਮ ਤੇ ਯੋਗ ਸਮਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਕੱਚੇ ਤੇ ਫਿੱਕੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਮਜੀਠ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਰਾਮ ਰੰਗੁ ਕਦੇ ਉਤਰਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਿਸੁ ਦੇਇ
ਬੁਝਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੯੪

ਕਾਇਆ ਰੰਛਣਿ ਜੇ ਥੀਐ ਪਿਆਰੇ ਪਾਈਐ ਨਾਉ ਮਜੀਠ ॥
ਰੰਛਣ ਵਾਲਾ ਜੇ ਰੰਛਿ ਸਾਹਿਬੁ ਐਸਾ ਰੰਗੁ ਨ ਡੀਠ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਨਾਮ-ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ਇਹ ਰੰਗ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ -
ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਰੰਛੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੰਛੁ ਮਜੀਠੈ ਰੰਛੁ ॥
ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਚਾੜਿਆ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਵੀ ਭੰਛੁ ॥
ਅੰਗ - ੨੩੧

ਇਸ 'ਹੋਲੀ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਨਾਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ

ਮਾਣ ਕੇ ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਬਨੇ ਫਾਗ ॥ ਪੁਭ ਸੰਗੀ ਮਿਲਿ ਖੇਲਨ ਲਾਗ ॥
ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵ ॥ ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਲਾਲ ਦੇਵ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੦

ਦਰਅਸਲ 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਿਤ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੇ ਆਪਸੀ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ, ਕਥਿਤ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤੀਆਂ-ਮੋਚੀ, ਨਾਈ, ਛੀਂਬੇ, ਧੋਬੀ, ਲੋਹਾਰ, ਤਰਖਾਣ, ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਆਦਿ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਛੂਤ-ਛਾਤ, ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਹਉਮੈ-ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਪਰੋਂ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗੁਲਾਮੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅਣਖ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਬੋਧੇ ਬਿਖਰੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਸੋਚੀਆਂ-ਸੁਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ, ਇਕ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਚਲਾਈ, ਇਕ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ, ਭਗਤ, ਸੂਰਬੀਰ ਦੀ ਜਨਨੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ। ਨਵੇਂ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਹਿਤ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਬਲੀਦਾਨ ਕੀਤੇ। 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸੀ ਜਦੋਂ 'ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਾਜਨਾ' ਹੋਈ। ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੂਪ, ਨਵਾਂ ਲਬਾਸ, ਨਵੀਂ ਅਨੋਖੀ ਦਿਖ, ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਰਖਿਆ ਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ। ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹੁਰੀਤਾਂ ਅਤੇ ਬੋਲ-ਬੋਲਾਰੇ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤੇ। ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ' ਰਾਹੀਂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਫਤਹਿ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨ, ਤਿਉਹਾਰ, ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਵੇਂ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਹੋਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ -

ਔਰਨ ਕੀ ਹੋਲੀ ਮਮ ਹੋਲਾ।

ਕਯਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਬਚਨ ਅਮੋਲਾ॥ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ - ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਜਾਯ ਹਮਲਾ, ਹੱਲਾ ਅਤੇ

ਹੱਲੇ ਦੀ ਥਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੁੱਧ-ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਦਲ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਇਕ ਖਾਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ। ਕਲਗੀਧਰ ਆਪ ਇਸ ਮਸਨੂਈ ਜੰਗ ਦਾ ਕਰਤੱਬ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਦਲ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਉਸਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਿਰੋਪਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ। ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਭਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਜ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਸਾਰੇ - ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ, ਲੋਹਗੜ੍ਹ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ, ਹੋਲਗੜ੍ਹ। ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਸਹਾਰਦੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਣਖ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਭਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਲਾਗ ਲਗਾਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਹੀਣ-ਭਾਵ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੜੇ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ, ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ, ਝੰਡਾ, ਨਗਾਰਾ, ਫੌਜ ਰਖਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਇਤਿਆਦਿ।

ਅਰਥਾਤ ਚੰਗੇ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰਖਿਅਤ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਗੈਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਦਰੋਹ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਦਸਤਾਰ ਦੁਮਾਲੇ ਸਜਾਣੇ, ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਰਖਣੇ, ਕਿਲੇ ਉਸਾਰਨੇ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੁਲਾਣੇ, ਨਗਾਰੇ ਵਜਾਣੇ ਇਤਿਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਬੋਲ-ਬੁਲਾਰੇ ਵੀ ਦਿਤੇ। ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਹਨ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ। ਇਕ ਨੂੰ ਲਵਾ ਲੱਖ ਕਹਿਣਾ - (ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਊ) ਮੌਤ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ ਕਿਹਾ, ਤੇਗ ਨੂੰ ਤੇਗਾ, ਪੱਗ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰਾ, ਦਾੜੀ ਨੂੰ ਦਾੜਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਲੀ ਨੂੰ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਕਵੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ -

ਬਰਛਾ ਵਾਲ ਕਟਾਰਾ ਤੇਗਾ ਕੜਛਾ ਦੇਗਾ ਗੋਲਾ ਹੈ,
ਛਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ ਅਰੁ ਕਰਦੇਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ,
ਸੁਭਟ ਸੁਚਾਲਾ ਅਰੁ ਲਖ ਬਾਹਾਂ ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ ਸੁਚੋਲਾ ਹੈ,
ਅਪਰ ਮੁਛਹਿਰਾ ਦਾੜਾ ਜੈਸੇ, ਤੈਸੇ ਬੋਲਾ ਹੋਲਾ ਹੈ।

ਕਵਿ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੮੩

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਦੇ ਘਰ
੨=ਦੂਜੇ ਸੁਰਤਾਲ ਅੰਦਰ ਇਹ ਵੈਰਾਗਮਈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ
ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

**ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਫੁਲੜਾ;
ਨਾਠੀਅੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਹ ਜੋ ਧਨੁ=ਮਾਇਆ ਅਤੇ
ਜੋਬਨ=ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਜਾਂ ਜਵਾਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਗਰਬ
ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਫੁਲੜਾ=ਫੁੱਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ।

**ਪਬਣਿ ਕੇਰੇ ਪਤ ਜਿਉ;
ਢਲਿ ਢੁਲਿ ਜੁੰਮਣਹਾਰ॥**

ਜਿਉਂ=ਜਿਵੇਂ ਪਬਣਿ=ਚਪੱਤੀ ਕੇਰੇ=ਦੇ ਪਤ=ਪੱਤੇ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ, ਉਵੇਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਆਦਿਕ ਹਨ। ਚਪੱਤੀ
ਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਢਲਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸਰੋਵਰ
ਦਾ ਪਾਣੀ ਢੁਲਕ ਜਾਵੇ ਅਰਥਾਤ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕਣ ਦੇ ਨਾਲ
ਹੀ ਚਪੱਤੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਢਲਕ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮੁੱਕ ਗਿਆ,
ਉਦੋਂ ਦੇਹੀ ਵੀ ਢਲ ਕੇ, ਕੁੱਬੀ ਹੋ ਕੇ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਸ
ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

**ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ;
ਜਾ ਜੋਬਨੁ ਨਉ ਹੁਲਾ॥**

ਹੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੰਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਾ:
ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣ ਲੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ
ਕਰ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਜੋਬਨ=ਜਵਾਨੀ ਨਉ ਹੁਲਾ=ਨਵੇਂ
ਹੁਲਾਰੇ ਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਤੂੰ ਇਸ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ
ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੰਦਗੀ 'ਚ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਹ
ਤਾਂ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਮਾਂ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਦੇ ਕੋਈ
ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੇ।

ਦਿਨ ਥੋੜੜੇ ਥਕੇ;

ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਇਸ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਿਨ ਥੋੜੜੇ=ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ, ਥਕੇ=ਰਹਿ
ਗਏ ਹਨ। ਤੇਰਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਚੋਲਾ ਪੁਰਾਣਾ
ਭਇਆ=ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ
ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਸਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ; ਜਾਇ ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣਿ॥

ਜੋ ਮੇਰੇ ਸੱਜਣ ਰੰਗੁਲੇ=ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ
ਤਾਂ ਜੀਰਾਣਿ=ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹਨ,
ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ 'ਚ ਸੁੱਤੇ=ਸੌਂ ਗਏ
ਹਨ।

**ਹੰਭੀ ਵੰਵਾ ਡੁਮਣੀ;
ਰੋਵਾ ਝੀਣੀ ਬਾਣਿ॥੨॥**

ਹੰ=ਮੈਂ ਭੀ=ਵੀ ਡੁਮਣੀ=ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਦੁਚਿਤੀ
ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ, ਵੰਵਾ=ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ ਤੇ ਝੀਣੀ
ਬਾਣਿ=ਬਰੀਕ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਰੋਵਾ=ਰੋ ਰੋ ਕੇ (ਚਲੀ
ਜਾਵਾਂਗੀ)। ਜਿਵੇਂ ਔਰਤਾਂ ਸਿਆਪਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ
ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ।

**ਕੀ ਨ ਸੁਣੇਹੀ ਗੋਰੀਏ;
ਆਪਣ ਕੰਨੀ ਸੋਇ॥**

ਗੋਰੀਏ=ਹੇ ਕਬਰ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀਏ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ
ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ ਵਾ: ਹੇ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਗੋਰੀਏ= ਇਸਤ੍ਰੀਏ!
ਤੂੰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ। ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ
ਇਹ ਸੋਇ=ਖਬਰ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਮਰਨ
ਵਾਲਾ ਹੈ ਆਦਿ ਅਥਵਾ ਤੂੰ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ
ਸੋਇ=ਖਬਰ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ ਜੋ
ਕੂਕ-ਕੂਕ ਕੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

**ਲਗੀ ਆਵਹਿ ਸਾਹੁਰੇ;
ਨਿਤ ਨ ਪੇਈਆ ਹੋਇ॥**

ਹੇ ਸਖੀ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ, ਪਰਲੋਕ
ਵੱਲ=ਲਗੀ ਭਾਵ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈਂ ਕਿਉਂਕਿ
ਪੇਈਆ=ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ
ਹੋਇ=ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਤੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਰਲੋਕ ਰੂਪੀ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿਚ
ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਕੁਚ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

**ਨਾਨਕ ਸੁਤੀ ਪੇਈਐ;
ਜਾਣੁ ਵਿਰਤੀ ਸੰਨਿ॥**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਪੇਕੇ ਘਰ 'ਚ
ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਰਤੀ=ਕੁਰੱਤੀ ਸੰਨੁ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਚੋਰ ਤਾਂ
ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੰਧ 'ਚ ਸੰਨਿ=ਪਾੜ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ

ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਦੇ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਮਾਤਰ ਸੁਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਚੇਤ ਹਨ। ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਮੈਂਦ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਰੱਤੀ ਸੰਨ੍ਹ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਾਰ ਖੱਟ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਣਾ ਗਵਾਈ ਗੰਠੜੀ;
ਅਵਗਣ ਚਲੀ ਬੰਨਿ॥੪॥੨੪॥

ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਵਾ: ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਰੂਪੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗਠੜੀ ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਗਵਾ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਰਲੋਕ ਰੂਪੀ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕੇਗੀ? ਭਾਵ ਇਹ ਭਵਸਾਗਰ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ਦੂਜਾ ੨

ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ;
ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਰਸੀਆ=ਰਸ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਰਸ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਵਣਹਾਰੁ=ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣਹਾਰਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਹੋਵੇ ਚੋਲੜਾ;
ਆਪੇ ਸੇਜੁ ਭਤਾਰੁ ॥੧॥

ਆਪੇ ਹੀ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਚੋਲੜਾ=ਚੋਲਾ ਰੂਪ, ਹੋਵੇ=ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਸੇਜਾ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਭਤਾਰੁ=ਪਤੀ ਰੂਪ ਹੈ।

ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ;
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥

ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰਿਆਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਭਰਪੂਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਆਪਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ=ਮਿਲ ਰਹਿਆ ਹੈ॥ਰਹਾਉ ॥

ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਛਲੀ; ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲੁ ॥

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮਾਛੀ=ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਮਛੁਆਰਾ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਮਛਲੀ=ਮੱਛੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਪਾਣੀ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਜਾਲ (ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਜਾਲ) ਰੂਪ ਹੈ।

ਆਪੇ ਜਾਲ ਮਣਕੜਾ;
ਆਪੇ ਅੰਦਰਿ ਲਾਲੁ ॥੨॥

ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਜਾਲ ਵਿਚ ਮਣਕੜਾ=ਮਣਕੇਰੂਪ ਹੈ (ਜਾਲ ਵਿਚ ਮਣਕੜਾ=ਕਾਨਾ ਜਾਂ ਬਾਂਸ ਦੀ ਪੋਰੀ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਛੀ ਫਸ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਲਈ ਜਾਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਲਾਲੁ=ਲਾਲ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੰਡੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੰਡੀ ਨਾਲ ਚਮੇੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲਾਲਚ ਵਸ ਮੱਛੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਕੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਾਲੁ=ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

ਆਪੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੰਗੁਲਾ;
ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ ਲਾਲੁ ॥

ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਿਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਰੰਗੁਲਾ=ਰੰਗੀ ਵਾ: ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਖੀਏ=ਹੇ ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਖੀਓ! ਜੋ ਮੇਰਾ ਲਾਲੁ=ਪਿਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ (ਵਾ: ਆਪ ਹੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ=ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਵਾ: ਰਾਜਸੀ, ਤਾਮਸੀ ਤੇ ਸਾਤਕੀ ਸੁਭਾਅ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।)

ਨਿਤ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣੀ;
ਦੇਖੁ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲੁ ॥੩॥

ਜੋ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਤ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਵੈ=ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ! ਕਦੇ ਸਾਡਾ ਵੀ ਹਾਲ ਦੇਖਣਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਕੀਏ।

ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ ਬੇਨਤੀ;
ਤੂ ਸਰਵਰ ਤੂ ਹੰਸੁ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਣਵੈ=ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਪੂਰਬਕ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਸਰਵਰੁ=ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ ਤੇ ਹੰਸ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ।

ਕਉਲੁ ਤੂਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂਹੈ;
ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸੁ ॥੪॥੨੫॥

ਕਉਲੁ=ਕਮਲ ਰੂਪ ਵੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ ਤੇ ਕਵੀਆ=ਕੰਮੀਆ ਰੂਪ ਵੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ ਵਾ: ਕਉਲੁ=ਕਮਲ ਜੋ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਖਿੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਕਵੀਆ=ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਤੀਂ ਖਿੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ। ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਵੀਆਂ (ਕੰਮੀਆ) ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕਮਲ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਗਸੁ=ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ - ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ

ਸ. ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-56)

79. ਮੂਲ

ਚਿਹ ਮਰਦੀਕਿ ਅਖਗਰ ਖਮੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ।

ਕਿ ਆਤਿਸ਼ ਦਮਾਂ ਰਾ ਬਦੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ।

ਅਰਥ - ਚਿਹ ਮਰਦੀ:ਕੀ ਬਹਾਦਰੀ ਹੈ, ਅਖਗਰ:ਚਿੰਗਿਆੜੀ, ਖਮੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ:ਬੁਝਾਈ, ਆਤਿਸ਼ ਦਮਾਂ:ਪ੍ਰਜਵਲਤ ਅੱਗ, ਬਦੋਸ਼ਾਂ:ਮੋਢਿਆਂ ਤਕ

ਅਨੁਵਾਦ

ਚਿੰਗਾੜੀ ਬੁਝਾਉਣੀ ਕੀ ਮਰਦਾਨਗੀ?

ਤੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਨੀ ਜਗਾਈ ਕੋਈ!

ਤੂੰ ਇਕ ਚਿੰਗਿਆੜੀ ਨੂੰ ਬੁਝਾ ਕੇ ਕੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕੀਤੀ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਜਵਲਤ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤਕ (ਭਾਵ ਉੱਚੀ) ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

80. ਮੂਲ

ਚਿਹ ਖੁਸ਼ ਗੁਫਤ ਫਿਰਦੌਸੀਏ ਖੁਸ਼ ਬਯਾਂ।

ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਸ਼ਵੱਦ ਕਾਰਿ ਆਹਰਮਨਾਂ।

ਅਰਥ - ਚਿਹ ਖੁਸ਼ ਗੁਫਤ:ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਕਿਹਾ, ਖੁਸ਼ ਬਯਾਂ:ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ, ਫਿਰਦੌਸੀ:ਈਰਾਨੀ ਕਵੀ, ਸ਼ਿਤਾਬੀ:ਕਾਹਲੀ, ਆਹਰਮਨਾਂ:ਸ਼ੈਤਾਨ

ਅਨੁਵਾਦ

ਕਲਾ ਆਖੇ ਫਿਰਦੌਸੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੀ;

ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਹੈ ਕਰਤੂਤ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ।

ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਫਿਰਦੌਸੀ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

81. ਮੂਲ

ਕਿਹ ਮਾ ਬਾਰਗਾਹਿ ਹਜ਼ਰਤ ਆਯਮ ਸੁਮਾ।

ਅਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਬਾਸ਼ੀ ਉ ਸ਼ਾਹਿਦ ਹਮਾਂ।

ਅਰਥ - ਮਾ:ਅਸੀਂ, ਬਾਰਗਾਹਿ:ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ, ਅਜ਼ਾਂ:ਬਾਂਗ, ਸ਼ਾਹਿਦ:ਗੁਆਹ

ਅਨੁਵਾਦ

ਜਦੋਂ ਆਵਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ,

ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਉਹ ਕਾਜ਼ੀ ਗੁਆਹ ਹੋਏ ਜੇ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਵਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਗੁਆਹ ਉਹ ਕਾਜ਼ੀ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(82) ਮੂਲ

ਵਗਰਨਹ ਤੂ ਈਂ ਰਾ ਫਰਾਮੁਸ਼ ਕਨੱਦ।

ਤੁਰਾ ਹਮ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਯਜ਼ਦਾਂ ਕੁਨੱਦ।

ਅਰਥ - ਵਗਰਨਹ : ਜੇ, ਈ ਰਾ: ਇਸ ਨੂੰ, ਫਰਾਮੁਸ਼:ਭੁੱਲਣਾ, ਤੁਰਾ ਹਮ:ਤੈਨੂੰ ਵੀ, ਯਜ਼ਦਾਂ:ਰੱਬ

ਅਨੁਵਾਦ

ਜੇ ਇਸ ਨੇਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ,

ਖੁਦਾ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ, ਤੂੰ ਰੁਲ ਜਾਏਂਗਾ।

ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ (ਤੇਰੇ ਵਾਆਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮੂਲਾਕਾਤ) ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਗਾ।

(83) ਮੂਲ

ਅਗਰ ਕਾਰਿ ਈਂ ਬਰ ਤੂ ਬਸਤੀ ਕਮਰ।

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਾਸ਼ਦ ਤੁਰਾ ਬਹਿਰਾਵਰ।

ਅਰਥ - ਕਾਰਿ ਈਂ ਬਰ: ਇਸ ਕੰਮ ਤੇ, ਬਸਤੀ: ਤੂੰ ਕਮਰ ਕੱਸਲਈ, ਬਾਸ਼ਦ: ਹੋਵੇਗਾ, ਬਹਿਰਾਵਰ: ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਅਨੁਵਾਦ

ਜੇ ਲਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਾਰ ਇਹ ਨੂੰ ਕਰੇਂ,

ਤਾਂ ਰੱਬ ਪਾਕ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਤੂੰ ਕਰੇਂ।

ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਦੇਵੇਗਾ।

(84) ਮੂਲ

ਕਿ ਈਂ ਕਾਰਿ ਨੇਕਸਤੋ ਈਂ ਪਰਵਰੀ।

ਚੂ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਸੀ ਬਜਾਂ ਬਰਤਰੀ।

ਅਰਥ - ਈਂ ਕਾਰਿ:ਇਹ ਕੰਮ, ਨੇਕਸਤ:ਚੰਗਾ ਹੈ, ਈਂ ਪਰਵਰੀਂ:ਪਰਮ ਤੇ ਚਲਣਾ, ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਸੀ:ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਬਰਤਰੀ:ਚੰਗੇਰਾ

ਅਨੁਵਾਦ

ਹਾਂ ਨੇਕੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਾ।

ਹੈ ਨੇਕੀ ਖੁਦਾ, ਏਸ ਵਿਚ ਭਰਮ ਨਾ।

ਇਹ ਕੰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜੇ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

85. ਮੂਲ

ਤੁਰਾ ਮਨਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਸ।
ਬਰਾਮਦ ਜ਼ਿ ਤੂ ਕਾਰਹਾ ਦਿਲ-ਖਰਾਸ਼।

ਅਰਥ - ਨ ਦਾਨਮ: ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤੁਰਾ: ਤੈਨੂੰ, ਜ਼ਿ ਤੂ: ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ, ਕਾਰਹਾ: ਕੰਮ (ਬਹੁ ਬਚਨ), ਬਰਾਮਦ: ਹੋਣਾ, ਦਿਲ ਖਰਾਸ਼: ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਅਨੁਵਾਦ

ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦੈਂ?

ਕਿਵੇਂ ਦਿਲ ਤੁਰਾਸ਼ੇ ਤੂੰ ਕੀ ਜਾਣਦੈਂ!

ਮੈਂ ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਮ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

86. ਮੂਲ

ਸ਼ਨਾਸਦ ਹਮੀਂ ਤੋ ਨਾ ਯਜ਼ਦਾਂ ਕਰੀਮ।
ਨਾ ਖੁਹਦ ਹਮੇ ਤੂ ਬਦੌਲਤ ਅਜ਼ੀਮ।

ਅਰਥ - ਖ਼ਾਹਦ: ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਦੌਲਤ ਅਜ਼ੀਮ: ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ

ਅਨੁਵਾਦ

ਤੇਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ, ਇਹ ਦੌਲਤ ਜ਼ਮੀਂ,

ਖੁਦਾ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸਿਫ਼ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਜੇਗਾ। ਤੇਰੀ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੇਗਾ।

87. ਮੂਲ

ਅਗਰ ਸਦ ਕੁਰਅਾਂ ਰਾ ਬਖ਼ੁਰਦੀ ਕਸਮ।
ਮਰਾ ਇਅਤਬਾਰੇ ਨ ਈਂ ਜ਼ਰੱਹ ਦਮ।

ਅਰਥ - ਸਦ: ਸੌ, ਬਖ਼ੁਰਦੀ ਕਸਮ: ਕਸਮ ਖਾਪੀ, ਜ਼ਰੱਹ: ਰੀਣ ਵੀ

ਅਨੁਵਾਦ

ਕੁਰਾਨੀ ਕਸਮ ਖਾ ਤੂੰ ਸੌ ਵਾਰ ਵੀ,

ਰਹੀ ਗੱਲ ਨਾ ਤੇਰੇ ਇਤਬਾਰ ਦੀ।

ਤੂੰ ਹੁਣ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੌ ਕਸਮਾਂ ਵੀ ਖਾਵੇਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰਤੀ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ।

87. ਮੂਲ

ਹਜ਼ੂਰਤ ਨ ਆਯਮ ਨ ਈਂ ਰਹ ਸ਼ਵਮ।
ਅਗਰ ਸ਼ਾਹ ਬਖ਼ਾਹਦ ਮਨ ਅੰ ਜਾ ਰਵਮ।

ਅਰਥ - ਹਜ਼ੂਰਤ: ਤੇਰੇ ਕੋਲ, ਨਾ ਆਯਮ : ਨਾ ਆਵਾਂ, ਸ਼ਾਹ: ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ, ਬਖ਼ਾਹਦ: ਚਾਹੇ

ਅਨੁਵਾਦ

ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆਵਣ ਤੇ ਰਾਹ ਨਾ ਪਵਾਂ।

ਜੇ *ਸ਼ਾਹ ਆਖਦੈ ਤਾਂ ਉਜ਼ਰ ਨਾ ਕਰਾਂ।

*ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਮੁਅੱਜ਼ਮ (ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਾਬਲ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ) ਜਿਹੜਾ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਇਆ।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਜੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ (ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਾਬਲ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ) ਸੱਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਥੇ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ।

89. ਮੂਲ

ਖੁਸ਼ਸ਼ ਸ਼ਾਹਿ-ਸ਼ਾਹਾਨ ਔਰੰਗ-ਜ਼ੁਬ।
ਕਿ ਚਾਲਾਕ ਦਸੱਤਸਤੋ ਚਾਬਕ ਰਕੇਬ।

ਅਰਥ - ਖੁਸ਼ਸ਼: ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ, ਦਸੱਤ: ਹੱਥ, ਚਾਲਾਕ: ਚੁਸਤ, ਚਾਬਕ ਰਕੇਬ: ਚੰਗਾ ਘੋੜ ਸਵਾਰ

ਅਨੁਵਾਦ

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੂੰ ਹੈਂ ਬੜਾ ਹੋਸ਼ਿਆਰ।

ਤੂੰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਾਹ ਮੰਨਿਆ ਸ਼ਾਹ-ਸਵਾਰ।

ਐ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਛੋਹਲਾ ਤੇ ਮਾਹਰ ਘੋੜ ਸੁਆਰ ਏਂ।

90. ਮੂਲ

ਕਿ ਹੁਸਨੁਲ ਜਮਾਲੱਸਤੋ ਰੌਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ।
ਖੁਦਾਵੰਦਿ ਮੁਲਕ ਅਸਤੋ ਸਾਹਿਬਿ ਅਮੀਰ।

ਅਰਥ - ਹੁਸਨੁਲ ਜਮਾਲ: ਸੁੰਦਰ, ਰੌਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ: ਉੱਜਲੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ, ਖੁਦਾਵੰਦ: ਮਾਲਕ, ਸਾਹਿਬਿ ਅਮੀਰ: ਧਨ ਦੌਲਤ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਹਾਕਮ

ਅਨੁਵਾਦ

ਮੁਦੱਬਰ ਬੜਾ, ਸਾਨ-ਸ਼ੌਕਤ ਬੜੀ,

ਅਤੇ ਹਾਮਕਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਸਰਦਾਰ ਵੀ।

ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵੀ। ਤੂੰ ਮੁਲਕ ਦਾ ਵਾਲੀ ਵੀ ਹੈਂ ਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਵਾਲਾ ਹਾਕਮ ਵੀ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਨੌ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-60)

ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਪਰਚਾ ਪੈ ਗਿਆ

ਸਰਦਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅੰਦਰ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਮਾਇਆ ਅੰਦਰ ਲਪੇਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਵਲੈਤ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਤੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਇਹੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਧਰਮ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਠੱਗਣ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਲਕਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਤੋਂ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਯਮ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਨਿਭਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈਂਦੇ। ਹੁਣ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾਲਾਦਾਰ ਸਭਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੋ।

ਸਾਉਥਹਾਲ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਰ ਗੁ: ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਂਡਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਖਰਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਇਸ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿੰਦ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਗਿਆਨੀ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ, ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਆਦਿ ਮਿਲ ਕੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ। ਇਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਗਰੀ ਸਹਿਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੈਂਡ ਵੀ ਥਹੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ।

ਭਾਈ ਤੁਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੋ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸਗੋਂ ਖਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੀ ਰਾਸ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਆ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਰਾਸ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਹੀ ਵੰਡ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਥੇ ਚਲਦਾ ਹੈ? ਰੋਟੀ ਪਕਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਾਂਝ ਤਾਂ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਤੇ ਵਖਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਧਨ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਊ ਲੰਗਰ ਹੋਰ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਚਲਾਉ ਇਹ ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਸਥਾਨ ਵਧਾਓ ਦਸਣਾ ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦਿਆਂਗੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚੋਂ ਮਾਇਆ ਲੈ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਮਤ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਉਤਰ ਜਾਣ ਕੇ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਇਆ ਸਿੱਧੀ ਕਰਮਸਰ ਭੇਜ ਦੇਣਗੇ। ਤਦ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਉਹ ਡਰਾਫਟ ਦੂਸਰੇ ਡਰਾਫਟ ਸਮੇਤ ਵਾਪਸ ਪੁਜੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਾਇਆ ਡਰਾਫਟਾਂ ਪਰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣਾ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਂਡ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਦਸਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 31 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਾਹਿਦਾ ਦੇ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਲੈਤ ਆਵਾਂਗੇ ਪਰ ਸਾਇਦ ਆਵਣ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ।

ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਵੱਧ ਕੰਮ

ਇਸ ਵਾਰੀ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਪਰ ਜੋ ਗੱਲ ਸਭ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਤੱਕਣ ਵਾਲੀ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਰ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਵਿਤ ਤੋਂ ਵਧ ਸਮਝ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।

ਹਾਪੜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਚਾਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕਾਂਤ ਸਥਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਾਸ ਹੀ ਭੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਕੁ ਚਿਰ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਪਾਵਨ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਣ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਬਲਾਨ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਦਿਨ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਧੇ ਹਾਪੜ ਸਰਦਾਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੀ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਨਿਜੀ ਸੇਵਕ ਸਮੇਤ ਇਥੇ ਕਾਫੀ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਦਬਲਾਨ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਪਰ ਪੁੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਪੜ ਤੋਂ ਪੁੱਜ ਕੇ ਆਪ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਮੀਂਹਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਲਤਾਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਚਾਰ

ਦਿਨ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਵੱਦੀ ਆਦਿਕ ਨਗਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਚਨ ਬਖਸ਼ੇ ਸਨ।

ਨਗਰ ਖਟੜੇ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲਕੱਤਾ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਰਮ ਹਿਤੈਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਜਲਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੇਵਕ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਸਰਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਰਦਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਟੜਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਲਗਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਹਲਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜੋ 24 ਫਰਵਰੀ 74 ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਾਰਚ ਤਕ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਬਰਨਾਲੇ ਲਗਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਗਰਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਰੀ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੰਮੋਹਰ, ਵਜ਼ੀਦੇ ਮਤਾਲ ਕਲਾ, ਭਦਲਵਿੰਡ, ਸੰਘੇੜੇ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵੱਡੇ ਪੰਡਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਗੇਟ ਆਦਿਕ ਬਣਾ ਰਖੇ ਸਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਾਣ ਆਪਣੀਆਂ ਗਰਜ਼ਾਂ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੰਤ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਵਾਗਤ ਨਿਰਇੱਛਤ ਤੇ ਕੇਵਲ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਲਈ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦੀ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਘਾਲਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੀਤੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗਤਾਂ ਪਰ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਸਾਂ ਤੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਢੋਆ ਢੋਈ ਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਵਿਚ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਤੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਹਰ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਦਿਸਦੇ ਮਾਨੋ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਫਿਰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਬੀਬਾ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਬਨਾਈ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬਣਾਉ। ਫਿਰ ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ। ਪਿੱਛੋਂ ਪਸਚਾਤਾਪ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛ ਸਕਿਆ। ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ 400 ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੇ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਵੱਡਾ ਰੀਕਾਰਡ ਸੀ।

ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦੀਵਾਨ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬੜੇ ਹੀ ਅਜੀਬ ਢੰਗ ਸਹਿਤ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ

ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਤੌਰ ਪਰ ਬਰਨਾਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਰਾਏਕੋਟ ਦਧਾਹੂਰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਰਸੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਪ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹਾ ਵਕਤ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਸਨ। ਆਖਰ ਨੂੰ ਬਰਨਾਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਵੀ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਚੇਤਰ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਕਰਮਸਰ ਕਰਕੇ ਉਪਰੰਤ ਭਵਾਨੀਗੜ, ਸੰਕਰਪੁਰ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਦੀਵਾਨ ਕਰਕੇ ਫੱਗਣ ਦੀ ਦਸਮੀ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਾਂਗ ਦਬਲਾਨ ਸੰਤ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ। ਫੱਗਣ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਮਸਰ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤਰਸਰ ਕਨੇਚ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵੀ ਆਖਰੀ 4-4 ਦਿਨ ਆ ਗਏ। ਦਿਨ ਘਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਕ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਧਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਤੁਰਦੇ ਆਖਰ ਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਕਰਮਸਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਛੋਹ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਦਿਨ

ਅਸਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਹ ਵੈਸਾਖੀ ਆਖਰੀ ਸੀ। 1927 ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਭਾਗ ਭਰੀਆਂ ਵਿਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰਮਸਰ ਨੇ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਜਪੀ ਤਪੀ, ਹਠੀ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਕਰਮ ਬਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਖ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਨ ਜਾਂ ਕਈ ਇਥੋਂ ਵਰਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਪੁੱਜੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕਠਨ ਹੈ। ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤਾਂ ਅੰਦਰ ਉਹ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀਸਾ ਦੇ ਰੁਖਾਂ ਹੇਠ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮ ਤਪੀਸਰਾਂ ਦੇ ਭੁੰਜੇ ਆਸਣ ਤਕੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੰਗਰ ਜੋ ਦਸ-ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਆਟੇ ਲਈ ਇਕ ਮਟੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਗੁਨ੍ਹਣ ਹਿਤ ਆਟੇ ਲਈ ਥਾਲੀ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਸੀ। ਅੱਜ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੋਰੀਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਗੋਦਾਮ ਤੇ ਕਈ ਬੋਰੀਆਂ ਆਟਾ ਗੁਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਪਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਹਿਤ ਕਦੇ ਇਕ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸਾਈਕਲ ਪਰ ਹੀ ਸਾਮਾਨ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰਤੀ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਪੂਰਤੀ ਰਸਦ ਲਿਆ ਕੇ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਸੋ ਕਰਮਸਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਮ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੱਕਰ ਕਟਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਹੁ ਤੇ ਪੁੱਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਭਾਈ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੀ। ਆਪ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਕਦੇ ਪੁੱਛੇ ਤੋਂ

ਹੀ ਰਾਏ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਘਟ ਹੀ ਚੁਕਦੇ ਸਨ। ਠੀਕ ਵੀ ਹੈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪੰਡ ਤਾਂ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰ ਪਾ ਗਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਭਾਈ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੀਂ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਾਧ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸੰਭਾਲ ਲਵੇਂਗਾ। ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਜੁਮੇਦਾਰੀ ਤੇਰੇ ਕੰਧੇ ਪਰ ਆ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸੋ ਇਹੀ ਉਹ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਦਿਨ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ 1927 ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਵਸ ਰਾਤ ਸਾਹਿਬ ਢੱਕੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬਨਵਾਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਇਕੋ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਮਰਾ ਜੋ ਕਿ ਲੰਗਰ, ਸਟੋਰ ਅਰਾਮਗਾਹ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਥਾਨ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ 60 ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਵਿਚ ਇਹ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਹੀ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਸ਼ਾਹੀ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੀ ਨਿਆਰੀ ਹੈ। ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਫਿਰ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਲਗ ਕੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਧੂਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਜੋ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕੁਝ ਅਜੀਬ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋ ਫੀ ਸਦੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਵਲ ਬਹੁਤਾ ਲਗਾਉ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰਸੰਨ ਉਹ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਲੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਬਾਗ ਦੇ ਬੂਟੇ ਤੇ ਫੁੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕਰਕੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਉਠ ਰਹੀ ਉਹ ਪੀੜਾ ਵੀ ਹੁਣ ਸਾਂਝੀ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪੀੜਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਝਾਤ ਨਾਲ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਤਦ ਘਟ ਤਾਂ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਰ ਮਨ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਲ ਤਕ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਉਠਦਾ ਸੀ। ਦੋ ਘੜੀ ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਝੱਟ ਹੀ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾਅ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੁਝ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਕੁਰਸੀ ਲਗੀ ਦਰਦਾਂ ਚੀਸਾਂ ਤੇ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸੇ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸਜਲ ਹੋ ਉਠਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜੁਬਾਨ ਸੁੰਨ ਸੀ।

ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਰਮਸਰ ਦੀਆਂ ਇਹ ਘੜੀਆਂ ਮੁੜ ਪਰਤਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਿਆ ਕਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ। ਲੰਗਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਧਰ ਤਕ ਦੀਵਾਨ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨਹਿਰ ਦੀ ਕੰਧੀ ਪਰ ਦੂਰ ਤਕ ਬੈਠ ਕੇ ਸਪੀਕਰ ਰਾਹੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਮੋਘ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅੱਜ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਿਰ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਕਿਰਿਆ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਆਧਾਰਤ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਹੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਤੱਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਸੀਸ ਵਾਰ ਕੇ ਹੀ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੰਗਤਾ ਰਹਿਤ ਸੇਵਾ ਤੇ ਤਿਆਗ ਸਹਿਤ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਪਰ ਲਗਾਣਾ ਹੀ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਲ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਜਾਣ ਤੇ ਫਿਰ ਲੰਬੀ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਤਦ ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਖ ਜਲ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੀ ਸੀ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਹਉਕੇ ਦਬੇ ਹੋਏ ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤਾਂ ਦੂਰ ਤਕ ਤੇ ਸਟੇਜ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁਜਦੀ ਸੀ। ਤਦ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ 55-60 ਸਾਲ ਤਕ ਇਕੱਠੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਥੋਂ ਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਅਲੱਗ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਸਦਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਰੂਰ ਤਕੋਗੇ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਵਹਿਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਤੋਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਨ ਭੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪੁੱਜੇ ਪਰ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨਹਾਰ ਦੀਵਾਨੇ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਉਹਨਾਂ ਫਿਰ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਕਰੋ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣ।

13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੋ ਵਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋਏ। ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਤਾਰਾ ਟੁਟ ਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਅਕਾਸ਼ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਤਕ ਕੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਘਬਰਾ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਹੋਵੇ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ

ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਜਾਣੇ ਰੋਕ ਦੇਣ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਠ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਭੋਰੇ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ ਕੇ ਭੋਰੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਚਾਹ ਛਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਗੁਰਭਾਈ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਤੱਕ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਮੰਜੇ ਪਰ ਬਹਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਸਵੱਖਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਅੱਜ ਦਾ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਖੋ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਵੱਡੇ ਗੁਰਭਾਈ ਵਾਂਗ ਸਾਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਰ ਤਕਲੀਫ਼ ਝੱਲ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਘਬਰਾਹਟ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਸਾਂ ਤੁਹਾਥੋਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਮਰ ਐਸੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਦਰਗਾਹੋਂ ਸੱਦਾ ਹੀ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਵਹਿਦਾ ਦਿਉ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਵੋਗੇ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਇਥੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਬਾਹਰ ਦੀਵਾਨ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰੋ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਹਟਾ ਦਿਉ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲ ਤਕ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ। ਕੋਈ ਅਗਿਆਨੀ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹੋ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਵੀ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਦਖਲ ਹੈ। ਫਿਰ ਸੰਤ ਦੇ ਬਚਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਵਹਿਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੇ। ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਦਾ ਕਰੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਠਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਤੁਸਾਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਡੋਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਹੁਣ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਰਮਸਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਚਲਾਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹੋ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਲਟਾ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਰਹੀਏ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਖੇਚਲਾਂ ਹੀ ਵਧਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੋ। ਫਿਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੀ ਜੁਮਾਦਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਮਰਦੁੱਪਨ ਨਾਲ ਨਿਬਾਰੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਚਲੋ ਹੱਸ ਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ

ਕੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿਉ। ਫਿਰ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ।

ਚਲੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਮੁੜ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਕ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗਲਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਭਰੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨਾਲ ਭੋਰੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਏ। ਕਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਕੀ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਡੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮਨਾ ਲੈਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਤਕ ਕੇ ਹੀ ਫਿਰ ਹੋਰ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਾਂ ਵੈਰਾਗ ਵਸ ਰੋਂਦੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਦਿਨ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਚਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਤਨੀ ਸੰਗਤ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਤਿਲ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਭ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਤੇ ਫਿਰ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

15 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਦਬਲਾਨ ਹੋ ਕੇ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਦਿੱਲੀ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸਦਾ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਇਸ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਭੀੜ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧ ਸੀ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖਾਸ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਤਨੇ ਲੋਕ ਪੁਜਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਦਿੱਲੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੱਠ ਮਈ ਤਕ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਦੀਵਾਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨਾਂ ਲਈ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰਸੀ ਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇਕ ਰੀਤ ਤਕਰੀਬਨ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਰ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਵਾਲੇ ਸਨੇਹੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੋ 8 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਅਖੰਡਪਾਠ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 10 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਤਾ। ਕਾਫੀ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਜੱਥੇ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਰਹੇ। ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਗਤਾਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਪੁਜੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਪਿਆਨ ਉਪਰੰਤ ਪਾਲਮ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਪਰ ਪੁਜ ਗਈਆਂ। ਜਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਨ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸੱਜਣ ਬਦਲ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ਾਦ ਨਵੇਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ 6 ਵਜੇ ਹੀ ਕੋਠੀ ਤੋਂ ਅੱਡੇ ਪਰ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਰਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੰਤਾਵਨਾ ਹੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ। ਸੋ ਅੱਡੇ ਪਰ ਕੁਰਸੀ ਵਿਛ ਗਈ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਦੀਵਾਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੀਦ ਦੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅੰਦਰ ਨੈਨ ਟਿਕਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਉਂਦਿਆਂ, ਝੋਰਾ, ਦਰਦ ਤੇ ਫਿਰ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜੇਲ ਅੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਯਾਦ ਆਈਆਂ ਉਰ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ
ਛਲ ਛਲ ਕਰਦੇ ਨੈਨ ਕਟੋਰੇ।
ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਨੂੰ ਸਾਗਰ ਪਾਣੀ
ਸੁਰਜ ਕਿਰਨਾਂ ਸੁਰਖੀ ਡੋਰੇ।
ਪੀ ਚੁਪ ਚਾਪ ਕਿਸੇ ਪੱਲੇ ਫੜਿਆ
ਉਭੇ ਸਾਹ ਲੈ ਭਰੇ ਹਟਕੋਰੇ।
ਪੀ ਜਾਣਾ ਜਿਉਂ ਉਮਡਦਾ ਸਾਗਰ
ਬਿਨ ਕੀਤੇ ਕੋਈ ਗਿਲੇ ਨਿਹੋਰੇ।
ਸੀਨੇ ਸੁਲ ਕਲੇਜੇ ਮੁਕੀਆਂ
ਮੈਂ ਲੈ ਬੈਠਾ ਘੁਟ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ।
ਸ਼ਾਲਾ ਉਹ ਫਿਰ ਜੀਵਨ ਕਿਕੁਣ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਤੋਰੇ।

ਆਖਰ ਕਾਗਜ਼ ਚੈਕ ਹੋਏ। ਫਿਰ ਸਾਮਾਨ ਅੰਦਰ ਪੁਜ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਬਾਹਰ ਵਰਾਂਡੇ ਤੋਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕਦੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਆਤਮ ਸਹਾਰਾ ਤਕਦਿਆਂ ਹੀ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਹਾਜ਼ ਡੁਬਈ ਕਵੈਤ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਈਥਰ ਏਅਰ ਪੋਰਟ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪੁਜ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਵਾਰਤਾ ਵਖਰੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਕਟੜ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਨਮੀ, ਕੁਝ ਨਾਸਤਕਤਾ ਵਿਚ ਭੂਚਾਲ, ਕੁਝ ਘੋਨ ਮੋਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਬਦਲੀ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁਣ ਅੱਡੇ ਪਰ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਦਸਤਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੁਜਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਮਨੋ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਬਦਲਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਕਾਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਪੁੱਜੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਦਿਨ ਹੀ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਸਾਊਥ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਜੋ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੈਂਟਰ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਖ ਪ੍ਰਯੋਜਕ ਇਕੱਠ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲਾ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਜੋ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਾਨ

ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਿਵਸ ਤੇ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਮਨਾਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਦਿਨਾਂ ਪਰ ਮਹਾਨ ਪੰਥਕ ਇਕੱਠ ਪਰ ਬਾਹਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਸਾਊਥਹਾਲ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਲੈਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾਲਦਾਰ ਸਭਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਪਰ ਸੰਗਠਤ ਸਭਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਭਾ ਤੋਂ ਜੋ ਮਾਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਹੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਮੂਲ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰ ਨੂੰ, ਜੋ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਹੋ ਆਇਆ ਸੀ, ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ 'ਜੋ ਸਾਊਥਹਾਲ ਭੁਖਾ ਉਹ ਸਭ ਵਲੈਤੋਂ ਘੁਥਾ' ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਵੀ ਰਖਸ਼ਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੇਟ ਸਾਊਥਹਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਹੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਫਸਾ ਸਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ, ਤਪ ਤੇ ਸਾਧਨ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀਆਂ ਸੋਆਂ ਤਾਂ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਫੈਲ ਹੀ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਸੋ ਇਸ ਵਾਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੌਤਰਫੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੀ ਸਿਰ ਦਿਸਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਇਆਲੀ ਦੇ ਘਰ ਸੀ। ਜੋ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੇਵਕ ਸਨ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਮੇਹਰਾਮਤ ਦੇ ਪਾਤਰ ਸਨ। 17-7-75 ਵਾਟਰ ਬ੍ਰਿਜ ਤਕਣ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਥਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਗੁਰਮੁਖ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਜ ਵਲ ਤਕਦੇ ਰਹੇ। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। ਤਦ ਤੁਭਕ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, "ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੀ। ਮਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਉਹ ਕੋਹੇਨੂਰ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਡੌਲੇ ਪਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕੇਵਲ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਮੁੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਦੇ ਮਲਕੀਅਤ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੋਂ ਇਸ ਹੀਰੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੁਛੀ ਸੀ ਤਦ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜੁੱਤੀ ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਉਸੇ ਪਾਸ ਰਹੇਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਤਰ ਨੀਤੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਜ ਅੰਦਰ ਮੜ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜੋ ਕਾਇਮ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ,.....!'

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-62)

ਆਪੇ ਦੇ ਪੱਧਰ

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਠੀਕ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਠੀਕ ਖੁਰਾਕ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਰਜਿਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਯੋਗੀ ਹਨ। ਯੋਗੀ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਣ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਜਾਨਣ ਦੀ, ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਕੇਵਲ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਤਿ ਚੇਤਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕਿ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ? ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਸਕੋ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਨਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਚੁੱਪ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਆਰਾਮਦੇਹ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੋ, ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਵੀ ਮੈਤਰੀ ਆਸਨ ਹੈ।

ਸਿੱਧੇ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸੁਆਸ ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੇਤੂ ਹਨ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਮਨੋਸਰੀਰਕ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੀ ਮਨੋਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਕੀ? ਉਹ ਪੁਸ਼ਤਕ ਹੈ ਕਿਥੇ ਜਿਹੜੀ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਦਸਦੀ ਹੈ? ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਤਕ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਕਾਂ, ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਮਨੋਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦਸਦੀਆਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਤਕ, ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ਕਿ ਮਨੋ-ਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਕੀ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜੀਵਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ? ਕੀ ਹੈ? ਜੀਵਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੇ ਅੰਤ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਖੋਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਖਰੜਾ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ? ਸੁਆਸ ਕੀ ਹਨ? ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕੋਈ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਹ ਇਕ ਸਤਿ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਹੀ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੋ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹਨ-ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੇ, ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣੇ, ਇਹ ਦੋ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਜੀਵਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਘੋਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੇਕਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ diaphragmatic breathing ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ, ਪੂਰੀ ਕਸਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ, ਕੇਵਲ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਕਸਰਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸੂਖਮ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ (cell) ਨੂੰ ਖੂਨ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ

ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦਸ ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੈਲ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੈਲ ਮਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੈਲ ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲਵੋ ਤੁਸੀਂ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਗਹਿਰੇ ਸੁਆਸ (deep breathing) ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ। ਹੁਣ ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਵੀ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੁਆਸਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚੇਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿਖਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਣ ਦਾ, ਅਸੀਂ ਸੁਫਨੇ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਮਨ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕੇਵਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਅੰਦਰ ਦਾ ਪੈਂਡਾ

ਜਾਗ੍ਰੂਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ, ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ, ਨੀਂਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ। ਕੌਣ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ! ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ, ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਮਝ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਮੈਂ ਕਿਧਰੇ ਬਾਹਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਰਬੱਗ ਹੈ ਭਾਵ ਸਰਬ ਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਹੈ ਕਿੱਥੇ? ਤੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈਂ? ਤੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸਤ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਹੋਵੋ, ਇਹ ਹੀ ਸਚਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਸਚਾਈ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਹਿਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅੰਦਰ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਸਥੂਲ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਤਕ, ਫੇਰ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਤਕ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਯੋਗੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਬ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਯੋਗੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਲੋਕ ਉਸ ਤੇ ਠੱਪਾ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਖਾਈ, ਕੀਤੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਮਨੋਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਿਮਾਰੀ ਵੀ ਇਕ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਪੜ੍ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਇਕ ਸੂਖਮ ਭੈ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਭੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਤਿ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਸੂਖਮ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੋ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅਸੀਂ ਆਰਾਮ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਨੀਂਦ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਐਧਰ ਓਧਰ ਦੌੜਨਾ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ, ਝੂਠੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ, ਐਵੇਂ ਜਿਹੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ, ਇਕ ਖੁਆਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਕ ਪੱਛਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪੱਛਮ ਦੇ ਲੋਕੀ ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਮਾਂ-12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 1 ਮਾਰਚ ਅਤੇ 31 ਮਾਰਚ (ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਸੰਗਰਾਂਦ - ਚੇਤਿ 14 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨੇ 11 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib13>

Live Audio Link 1 - https://www.awdio.com/Ratwara_Sahib

Live Audio Link 2 - <https://mixlr.com/ratwara-sahib>

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

(ਪੰਨਾ 51 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰੱਖਣ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਗਤਕਾ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਦੁਮਾਲੇ ਸਜਾਏ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਬਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਜੇ ਹੋਏ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ, ਘੋੜਿਆਂ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਜਦੋਂ ਹੋਲੇ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਜਲੋਂ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਵੇਖ ਕੇ, 'ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ' ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਬਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜਿਆ ਇਹ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਲਾ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਿਲਾ ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਸਤਰਾਂ-ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤਬ ਵਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਘੋੜ ਦੋੜ, ਗਤਕਾਬਾਜ਼ੀ, ਨੇਜ਼ਾਬਾਜ਼ੀ, ਤੀਰ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਿਹੰਗ, ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਮਸਨੂਈ ਲੜਾਈ ਰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਤੂ ਦਲ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਏ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੱਲੇ ਤੇ ਗੁਲਾਲ ਅਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਈ ਸੰਗਤ ਦੇ ਵੀ ਬਸਤਰ ਲਾਲ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਗੜ੍ਹਚ ਹੋਏ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ, ਹਰ ਰਾਜ ਵਿਚ, ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਕਸਬੇ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਨ ਹਨ, ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਆਨ-ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗਤਕਾ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਨਾਮ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਸਿਖੀ ਦਾ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਰੂਪ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦਿਲੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਚੱਜੇ ਤੇ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋਲੇ-ਮਹੱਲੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ-ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

within India ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	within India		Foreign Membership		
	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K.	40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada	80 Can \$	800 Can \$
Life	Rs 3000/3020		Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail : .....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਗਾਇਨੀ)	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ)	ਸੋਮਵਾਰ
4. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
6. ਜੇ.ਪੀ.ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ ਮੋਹਾਲੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	"
7. ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸੂਗਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ
9. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
10. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
12. ਡਾ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ	ਐਮ.ਡੀ.ਐਸ (ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ)	ਵੀਰਵਾਰ
13. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
14. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
15. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸੂਗਰ	ਐਤਵਾਰ
16. ਡਾ. ਜਿੰਦਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
17. ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਊਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਥਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ , 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।

ਹਰ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-	43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-	44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-	45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-		46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-	47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
6. ਚਉਬੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-	49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	51. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...	100/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-		
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	English Version	Price
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-		1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-	4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-	9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-	10. Transcendental Bliss (ਚਉਬੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-		11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	200/-		12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
(ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)			13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-		15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	60/-		17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ			18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-			
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-			
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-			
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-			
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-			
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-			
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-			
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-			
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-			
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-			
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-			
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-			
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-			
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-			
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-			

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\, Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,**

**(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)**

140901, Pb. India